

THÀNH PHONG · HỮU KHOA

THƯỜNG NHỚ THỜI BAO CẤP

"Tôi tin rằng cả những người đã trải qua thời bao cấp lẫn các bạn sinh sau Đổi mới đọc những sáng tác này không chỉ để giải trí, để cười, mà còn để ôn cố tri tân, ôn cũ hiểu mới. Bởi vì thời bao cấp tuy đã lùi xa từ hơn 30 năm trước, nhưng nhiều hiện tượng mà các sáng tác dân gian trong tập sách này ghi lại vẫn còn thò bộ rễ thâm căn cố đế của nó sang làm phiền chúng ta trong cuộc sống hiện tại..."

Tôi mong những sáng tác dân gian về thời bao cấp sẽ góp phần tích cực vào việc ném những củi khô, củi tươi lổn thối vào cái lò lịch sử đang bắt đầu được lửa hôm nay."

— Giáo sư **NGUYỄN MINH THUYẾT**,

Nguyên Phó Chủ nhiệm Ủy ban Văn hóa Giáo dục

Thanh thiếu niên và Nhi đồng của Quốc hội.

Tập hợp những câu cửa miệng, tục ngữ, thành ngữ, những câu ca vắn vè, cho tới những biểu hiện bán hàng, những khúc đồng dao... từng quen thuộc trong thời bao cấp, **Thương nhớ thời bao cấp** thực sự là một chuyến viễn du đưa độc giả trở lại một thời kỳ có một không hai trong xã hội Việt Nam cuối thế kỷ 20. Một xã hội mà tư duy phân phối bao cấp ăn sâu đến từng ngóc ngách nhỏ nhất của đời sống, với những đặc trưng không thể trộn lẫn. Thế nhưng, dấu hiện hiện trong những sáng tác dân gian ấy là một xã hội còn vô cùng khó khăn, với những nỗi lo lắng nhọc nhằn về những thứ nhu yếu phẩm không thể căn bản hơn nữa của cuộc sống thường nhật: cái khăn mặt, túi cá khô, cái quần đùi hoa, cuốn sổ gạo, cục gạch xếp hàng... ta vẫn thấy vượt hẳn lên trên là cái nhìn quan sát sâu sắc, điềm tĩnh đến kinh ngạc, cùng thái độ phản biện hài hước và đôi khi còn vui tươi đến lạ kỳ.

Với những minh họa sinh động, hóm hỉnh của Thành Phong và Hữu Khoa, **Thương nhớ thời bao cấp** cũng xứng đáng là một cuốn artbook dành cho những độc giả mà thời bao cấp chỉ là một ý niệm xa xôi, mơ hồ, cùng những người mà đó không hề là khái niệm, nhưng là một phần đời thương khó, chẳng quên.

"Cuốn sách một lần nữa cho tôi sống lại, đến mức nôn nao, cái thời bao cấp lạ lùng ấy. Tôi nói lạ lùng bởi đến giờ phút này, thật khó phân định hay phán quyết rằng nó dở tệ, nó tai hại, hay nó cho tôi được một quãng êm đềm, thanh thản. Cái gì qua thì đã qua, và thời gian luôn làm cho người ta bao dung hơn. Tôi nghĩ, dù sao thì những tình thế như thời bao cấp đã làm phát lộ phẩm chất hóm hỉnh, láu cá của dân ta. Thời bao cấp, trong kỷ ức riêng tôi, đại đa số mọi người còn sạch về phẩm giá. Thương nhớ nó để thấy rằng, về căn bản, mọi sự bây giờ đã khác, rất khác."

— Nhà văn **NGUYỄN BÌNH PHƯƠNG**

Tổng Biên tập Tạp chí Văn nghệ Quân đội

BECOME A FAN

nhanampublishing

nhà nam
www.nhanam.vn

ISBN: 978-604-53-6555-7

9 786045 365557

Giá: 150.000đ

8 935235 214880

NHẬN XÉT VÀ KHEN NGỢI ĐÀNH CHO THƯƠNG NHỚ THỜI BAO CẤP:

“Cơ chế bao cấp, tem phiếu tưởng mang lại công bằng, song kết cục lại là sản xuất thiếu hiệu quả, động lực làm việc méo mó và thói đời xấu xa nảy sinh. Dù vậy, đó mãi là một thời không chỉ để “cười ra nước mắt”, mà còn để nhớ, để thương, để ngẫm. Hiện đằng sau những sáng tác dân gian hóm hỉnh là một dân tộc lạc quan, luôn hướng tới tương lai tốt đẹp hơn, nhân ái hơn!”

— Tiến sĩ VÕ TRÍ THÀNH,
Nguyên Phó Viện trưởng Viện Quản lý Kinh tế Trung ương
Cựu thành viên Tổ tư vấn Kinh tế của Thủ tướng Chính phủ

“Đối với thế hệ 7X chúng tôi kỷ niệm về thời bao cấp luôn đan xen giữa những hình ảnh đẹp và xấu. Mà thường chúng tôi toàn nhớ đến những cái đẹp vì lúc ấy còn nhỏ quá nên cái khổ về vật chất ít ảnh hưởng. Ngược lại những cái 'sướng' về mặt tinh thần luôn ghi dấu ấn sâu đậm. Những câu nói *Mì chính cánh, Đẹp trai đi bộ không bằng mặt rỗ đi lơ...* vẫn thỉnh thoảng được sử dụng trong cuộc sống hằng ngày. Tuy nhiên chắc chẳng mấy ai trong lớp trẻ sau thế hệ chúng tôi trả lời được câu hỏi nguồn gốc từ đâu. Chính vì vậy *Thương nhớ thời bao cấp* với hình ảnh minh họa hết sức sinh động là một món quà thật quý trong cuộc sống đầy biến động và hối hả ngày hôm nay.”

— Phó Giáo sư, Tiến sĩ, bác sĩ NGUYỄN LÂN HIẾU
Đại biểu Quốc hội khoá 14 nhiệm kỳ 2016-2021

“Đây là tuyển tập minh họa một sưu tập đầy đủ nhất cho đến nay những câu nói dân gian rất hài hước về một thời đã qua, nêu lên những nghịch cảnh trong một xã hội thiếu thốn, những bất bình đẳng, bất công đẳng sau những khẩu hiệu, những lời hô hào. Tập tranh này là một thử nghiệm đầu tiên được xuất bản rộng rãi, ghi lại những nhận xét trong xã hội, những câu nói dân dã về đời sống kinh tế-xã hội. Rất mong các độc giả đón nhận cuốn sách này để hiểu thêm về quá khứ và suy ngẫm về hiện tại và tương lai với cách nhìn hóm hỉnh, khôi hài và phê phán, tự trào.”

— Tiến sĩ LÊ ĐĂNG DOANH
Nguyên Viện trưởng Viện Quản lý Kinh tế Trung ương

“Bất công và cấu trúc quyền lực trong xã hội ngột ngạt thời bao cấp được truyền tải thông qua tiếng cười, giúp người dân diễn giải được thế giới phi lý của họ và cho họ nguồn an ủi để sống tiếp. Nhiều câu nói có giá trị đến tận bây giờ, và vẫn khiến ta cười ra nước mắt.”

— Tiến sĩ ĐẶNG HOÀNG GIANG,
tác giả *Bức xúc không làm ta vô can, Thiện ác và smartphone*

"Thời bao cấp ai đã sống qua thì biết, ai không sống thời đó thì cũng biết qua, khi đọc sách này với những câu cửa miệng vẫn về từ hồi ấy giờ đây trở nên thành ngữ dân gian khắc họa những cảnh ngộ, tình huống trong cuộc sống sinh hoạt của con người làm thành những đặc điểm của một đời sống xã hội vận hành theo một hệ thống cung cấp phân phối duy nhất bao trùm tất cả. *Thương nhớ thời bao cấp* là thương một đời, nhớ một thời, có ngậm ngùi cái đã qua và mừng vui nó đã xa."

— Nhà phê bình văn học PHẠM XUÂN NGUYỄN

"Thời chiến tranh và bao cấp, đời sống bị đẩy gần như tới mức tận cùng và kéo dài trong thời gian dài. Những khẩu ngữ và ca dao, hò vè mới ra đời, khái quát bản chất thời cuộc, cách nhìn hóm hỉnh có tính châm biếm, để dễ dàng nhận biết và chấp nhận hoàn cảnh. Những câu như: *Bắt phanh trần, phải phanh trần/ Cho may ô, mới được phần may ô; Thịt là những phân tử prô-tit bám ở xung quanh đĩa, mà mắt thường không nhìn thấy được; Trâu đen ăn cỏ/ Trâu đỏ ăn thịt gà; Mỗi người làm việc bằng hai/ Để cho chủ nhiệm mua đài mua xe; Phở không người lái...* sinh ra từ những năm tháng đó. Những năm tháng bom đạn, sơ tán, tem phiếu, sổ gạo, xếp hàng, làm thêm, vay mượn, cái gì cũng túng thiếu. Nhưng chính những nhận thức đơn giản, hài hước làm cho người ta hiểu cuộc sống và vươn lên, tìm cách có thể tồn tại về thân thể và nhân cách. Trí tuệ dân gian luôn có mặt, như trước đó từng có trong các truyện ngụ ngôn và tiểu lâm."

— Nhà nghiên cứu PHAN CẨM THƯỢNG,
tác giả *Văn minh vật chất của người Việt, Tập tục đời người*

"Một trang lịch sử đầy day dứt và ám ảnh được viết lại bởi những câu thành ngữ, hài hước mà xót xa, thô lậu mà sâu sắc. Đó là cách chúng ta tự vấn, tự chế giễu để tự vượt qua những năm tháng bần hàn và vất vả. Cảm ơn các tác giả đã gợi nhớ một thời kỳ gian khó của đất nước này."

— Tiến sĩ KHUẤT THU HỒNG,
Viện trưởng Viện Nghiên cứu Phát triển Xã hội

"Bằng những hình vẽ dí dỏm, các tác giả đã dựng nên một bức tranh toàn cảnh về thời kỳ bao cấp, vô cùng chân thực và đề cập tới một số mặt tiêu cực nhưng lại không hề nặng nề, hay u ám. Mỗi trang sách không mất nhiều thời gian để đọc, nhưng cần nhiều thời gian để suy ngẫm, để hiểu và để 'thấm', đặc biệt là về gốc rễ của nhiều thói xấu tàn dư của bao cấp còn tồn tại tới ngày hôm nay."

— LINH TRANG,
Tác giả *Nhật ký học làm bánh, Khi bếp vắng lòng*

THƯƠNG NHỚ THỜI BAO CẤP

Thành Phong - Hữu Khoa

Chủ biên: Thụ Nho

Sưu tầm: Trắc Phong với sự hỗ trợ của Hoàng Oanh, Thành Phong và ông Nguyễn Việt Tiến, ông Nguyễn Xuân Thành

Chủ thích: Trắc Phong, Hoàng Oanh

Bản quyền © Công ty Văn hóa & Truyền thông Nhà Nam

Xuất bản theo hợp đồng giữa Thành Phong - Hữu Khoa và nhóm tác giả với công ty Cổ phần Văn hóa & Truyền thông Nhà Nam 2017.

Bản quyền tác phẩm đã được bảo hộ. Mọi hình thức xuất bản, sao chụp, phân phối dưới dạng in ấn hoặc văn bản điện tử, đặc biệt là việc phát tán trên mạng Internet mà không có sự cho phép bằng văn bản của Nhà xuất bản là vi phạm pháp luật và làm tổn hại đến quyền lợi của nhà xuất bản và tác giả. Không ủng hộ, khuyến khích những hành vi vi phạm bản quyền. Chỉ mua bán bản in hợp pháp.

Chịu trách nhiệm xuất bản: NGUYỄN QUANG THIẾU

Biên tập: Tạ Viết Đăng | Biên tập viên Nhà Nam: Vũ Hoàng

Tranh bìa: Thành Phong | Thiết kế bìa, trình bày: Kim Oanh | Súa bản in: Thu Hằng

NHÀ XUẤT BẢN HỘI NHÀ VĂN

65 Nguyễn Du - Hà Nội | Tel: 024 38222135 | Fax: 024 38222135

E-mail: nxbhoinhavan@yahoo.com.vn / http://nxbhoinhavan.com.

Chi nhánh miền Nam: 371/16 Hải Bà Trung - Q3 - TP. HCM | Tel & Fax: 028 38297915

Chi nhánh miền Trung và Tây Nguyên: 42 - Trần Phú - thành phố Đà Nẵng | Tel: 0236 3849516

Email: nxbhvn.mientrungtaynguyen@gmail.com

CÔNG TY VĂN HÓA VÀ TRUYỀN THÔNG NHÀ NAM:

59 Đỗ Quang, Trung Hòa, Cầu Giấy, Hà Nội | Điện thoại: 024 35146875 | Fax: 024 35146965

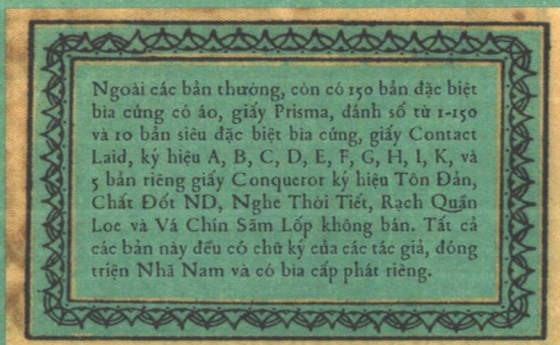
Website: www.nhanam.vn

Email: nhanambook@vnn.vn | http://www.facebook.com/nhanampublishing.

Chi nhánh tại TP Hồ Chí Minh: Nhà 015 Lô B chung cư 43 Hồ Văn Huê | Phường 9, Quận Phú Nhuận, TP Hồ Chí Minh

Điện thoại: 028 38479853 | Fax: 028 38443034 | Email: hcm@nhanam.vn.

In 5.000 cuốn, khổ 17x20,5cm tại Công ty CP In Viên Đông (km19+400, Giai Phạm, Yên Mỹ, Hưng Yên). Căn cứ trên số đăng ký xuất bản: 368-2017/CXBIPH/47-10/HNV, cấp ngày 16.02.2017 và quyết định xuất bản số 1797/QĐ-NXBHNV của Nhà Xuất bản Hội Nhà Văn ngày 27.11.2017. Mã ISBN: 978-604-53-6555-7. In xong và nộp lưu chiểu quý I năm 2018.

Bản số:.....

THÀNH PHONG • HỮU KHOA
VÀ CỘNG SỰ

THƯƠNG NHỚ THỜI BAO CẤP

ÔN CÔ TRI TÂN

(thay Lời giới thiệu)

Giáo sư NGUYỄN MINH THUYẾT

**Nguyên Phó Chủ nhiệm Ủy ban Văn hóa Giáo dục
Thanh thiếu niên và Nhi đồng của Quốc hội**

Cuốn sách này tập hợp một số sáng tác dân gian ghi lại những mảnh chuyện đời và cảm nhận của người dân về thời bao cấp.

Đối với các bạn sinh sau Đổi mới, hẳn bao cấp là một thời xa lắc xa lơ, có phần siêu thực. Còn với những người đã trải nghiệm, chia ngọt sẻ bùi trong suốt mấy chục năm bao cấp thì khoảng thời gian chiếm hơn nửa cuộc đời trần thế ấy là một phần đời không thể nào quên.

Đọc lại những câu ca, những lời nói vần vè, những quán ngữ như *Canh toàn quốc, Phở không người lái, Phanh nón*, thậm chí một số biển quảng cáo thời bao cấp như *Bích kê gỏi móng, Chuyên may vá, lộn cổ áo sơ mi*,... ta không khỏi bùi ngùi nhớ lại khó khăn chồng chất của một thời, những khó khăn không chỉ chất lên vai ta - những người được may mắn chứng kiến cuộc đổi thay của đất nước hôm nay mà còn đè nặng lên vai những người anh em ruột thịt, những người bạn của ta đã ngã xuống vì chiến tranh, bệnh tật, đói nghèo.

Nhưng có một điều đáng suy nghĩ là hầu hết những khó khăn, nghịch cảnh, thậm chí những nổi bất bình đề cập trong các sáng tác dân gian được thu lượm ở tập sách này đều được nói lên bằng một giọng hài hước, điềm tĩnh lạ kỳ. Thế giới bây giờ đề cao tư duy phê phán bởi vì người có tư duy phê phán mới nhận ra được vấn đề, nhận ra được lẽ phải để thành công. Nhưng tư duy phê phán cộng với óc hài hước lại là một kiểu tư duy phê phán đặc sắc, rất thấm thía đối với người đọc, người nghe. Là sáng tác dân gian, những câu ca, tục ngữ, thành ngữ, quán ngữ trong tập sách này chắc hẳn đã qua sự hưởng ứng, chiêm nghiệm, thêm thắt, sửa chữa của nhiều người; do đó, chúng không chỉ là thứ đọc cho người khác nghe, mà trước hết là dành cho mỗi người tham gia sáng tác, để tự cười mình, cười cái vô lý mà mình cũng góp phần vào đó hoặc vô tình góp phần cho nó sống

khỏe vì đã không nhận ra nó từ đầu hoặc không đủ dũng khí để nói lên chính kiến trong một thời gian dài.

Đến hôm nay, tôi tin rằng cả những người đã trải qua thời bao cấp lẫn các bạn sinh sau Đổi mới đọc những sáng tác này không chỉ để giải trí, để cười, mà còn để ôn cố tri tân (ôn cũ hiểu mới). Bởi vì thời bao cấp tuy đã lùi xa từ hơn 30 năm trước, nhưng nhiều hiện tượng mà các sáng tác dân gian trong tập sách này ghi lại vẫn còn thò bộ rễ thâm căn cố đế của nó sang làm phiền chúng ta trong cuộc sống hiện tại.

Ví dụ, bệnh thành tích *Đi đâu không biết, hàng đầu cứ đi* vẫn là căn bệnh nặng trong xã hội. Không phải chỉ có học sinh ham điểm cao, bằng cấp cao mà nhiều vị mũ cao áo dài, dân đủ loại mác lên người rồi vẫn ham sưu tập thêm bằng sắc, danh hiệu, đến nỗi có vị vì quá ham đâm ra thân bại danh liệt. Nhiều doanh nghiệp năm nào cũng được chúng nhận hoàn thành xuất sắc chỉ tiêu, chạy cho bằng được danh hiệu nọ kia; cuối cùng, thanh tra sờ đến mới biết thất thoát hàng trăm nghìn tỷ, người lao động thì khổn khổ, còn lãnh đạo phải ra tòa.

Hay, cách tuyển dụng, bổ nhiệm nhân sự và đãi ngộ kiểu *Con cháu các cụ cả, Thắng thắn thật thà thường thua thiệt, Luồn lách lươn lẹo lại lên lương*,... đâu đã thành quá khứ?

Thói của quyền, tham nhũng ngày xưa đã được nói nhiều. Nhưng nó cũng chỉ ở mức *Sa Pa đứng xa mà nói / Ba con năm vừa nằm vừa ký*. Cùng lắm cũng là *Mỗi người làm việc bằng hai / Để cho chủ nhiệm mua đài mua xe / Mỗi người làm việc bằng ba / Để cho chủ nhiệm xây nhà xây sân*. Bây giờ đối tượng tham nhũng không dừng ở cấp chủ nhiệm hợp tác xã nữa; còn hồi lộ bằng bao thuốc ba số (555) thì... xưa hơn Diễm nhiều lắm rồi.

Chắc hẳn những người biên soạn tập sách nhỏ này đã phải sàng lọc, gạt đi nhiều sáng tác có đề tài nhạy cảm. Nhưng không ít sáng tác trong tập sách vẫn có thể làm mất lòng một số người.

Thôi thì mất lòng trước, được lòng sau. Tôi mong những sáng tác dân gian về thời bao cấp sẽ góp phần tích cực vào việc ném những củi khô, củi tươi lổi thời vào cái lò lịch sử đang bắt đầu được lửa hôm nay.

AI ƠI ĐỪNG LẤY PHÁO BINH ĐÊM NÀM NÓ BẮN RUNG RINH CẢ GIƯỜNG

#Câu ca dao thời bao cấp đùa tếu táo về
"chuyện ấy" của lính pháo binh.

AI SINH RA CÁI CÙ MÌ
HỎI: ĐỂ LÀM GÌ? ĐÁP: ĐỂ MÀ ĂN!
NƯỚC NHÀ CỨ MÃI KHỔ KHĂN
DÂN MÌNH TIẾP TỤC PHẢI ĂN CÙ MÌ

#Cù mì, tên gọi khác là cù sắn. Sắn là loại thực phẩm tương đối phổ biến ở nước ta thời bao cấp. Câu ca mô tả việc ăn độn sắn ở nhiều nơi lúc ấy. Sắn luộc, sắn hấp, là món ăn thường thấy trong các gia đình. Đặc biệt là sắn thái lát phơi khô rồi nấu độn với cơm được sử dụng rất nhiều. Trong nhà, bố mẹ thường nhường phần cơm cho ông bà, các con, còn mình thì ăn bát cơm có nhiều sắn. Ngày nay, bát cơm độn sắn thái lát khô đã hoàn toàn tuyệt tích giang hồ.

AI LÊN VŨ TRỤ THÌ LÊN

CÒN TÔI Ơ LẠI GHÌ TÊN MUA MÌ

PONG
2012

**AI VỀ CÔNG TÁC TỈNH TA
XEM LƯU ĐÂY TỜ XÂY NHÀ BÊ TÔNG
TỜ ƠI, MÀY CÒ BIẾT KHÔNG?
CHUNG ÔNG LÀM CHỦ MÀ KHÔNG BĂNG MÀY!**

#Ca dao những năm 1960, 1970... phản ánh tình trạng tham ô, thoái hóa, biến chất của một số cán bộ địa phương. Đặc biệt mô hình Hợp tác xã kinh tế đã bộc lộ nhiều nhược điểm, tạo kẽ hở cho cán bộ quản lý điều hành tham nhũng. Xây nhà bê tông trong thời kỳ bao cấp là quá nổi, quá trội với xã viên mà phần đông vẫn ở nhà tranh vách đất.

ĂN CƠM TRƯỚC KÈNG

#Kèng là vật kim loại, dùng để đánh ra tiếng để báo hiệu. Trong các hợp tác xã thời bao cấp, thường thường tiếng kèng là hiệu lệnh để xã viên bắt đầu làm việc, hoặc giải lao, hoặc hết giờ làm. "Ăn cơm trước kèng" là thành ngữ phái sinh từ thời bao cấp, ý nói người ta làm một việc trước khi "được" cho phép chính thức. Hiện vẫn được sử dụng để chỉ việc quan hệ tình dục trước hôn nhân.

ĂN NHƯ TÙ Ở NHƯ TÙ

NƠI NHƯ LÃNH TỰ

#Tục ngữ thời bao cấp, có ý chế giễu một số cán bộ, viên chức, công nhân ăn uống kham khổ, sống trong tập thể chật chội, khó khăn nhưng tư duy không thực tế, nói năng lại rất cứng nhắc, lên gân, bôn sệt, bảo hoàng hơn vua.

ĂN: ĐẠI TẢO

Ở: ĐẠI GIA

Đi: ĐẠI XA

LÀM: ĐẠI KHÁI

#Thành ngữ thời bao cấp, miêu tả phóng đại, hài hước cuộc sống của công nhân viên chức: ăn bếp ăn tập thể (đại táo), ở nhà tập thể (đại gia), đi tàu điện (đại xa)... và làm việc đối phó, qua quýt, ít trách nhiệm.

K.L. 12/2012

BA SÔ NĂM VỪA NĂM VỪA KỲ

#Thuốc lá 555 là thuốc lá xuất xứ từ Vương quốc Anh, là loại thuốc lá đắt, hiếm. Dùng thuốc ba số để ngoại giao, tiếp khách là thể hiện đẳng cấp, là món quà biếu rất sang trọng thời bao cấp. Dị bản: "Ba số nhí nhố cũng xong". Ý nói, có thuốc ba số thì kiêu gì cũng được.

DU LỊCH NHỊCH LẠI GẦN HƠN

#Thuốc lá Du lịch, có viên bao đỏ, của Công ty Thuốc lá Sài Gòn, là loại thuốc lá khá phổ biến thời bao cấp, được đánh giá vừa phải, tầm tầm, phù hợp để mời khách, giao tiếp...

SAPA ĐỪNG XA MÀ NHÌN

#Thuốc lá Sapa, bao trắng, sản phẩm của Công ty Thuốc lá Thăng Long. Là loại thuốc lá ít tiền, bình dân. Không thể so bì với các loại thuốc lá đắt tiền khác trong thời bao cấp.

SÔNG CẦU LÀ ĐÂU CÂU CHUYỆN

#Thuốc lá Sông Cầu, sản phẩm của Nhà máy Thuốc lá Sông Cầu, cũng là một loại thuốc lá bình dân, được sử dụng khá phổ biến trong giao tiếp xã hội ở thời bao cấp.

SÔNG CẦU NƠI ĐAU BƠ ĐÂY

#Thuốc lá Sông Cầu, vỏ
bao màu trắng, càng ngày
càng trở nên rẻ tiền hơn
vào cuối thời kỳ bao
cấp, khi so sánh với các
loại thuốc nhập ngoại,
hay thuốc lá nội đất
tiền khác.

KL 12/2012

ANH YÊN
TÂM, VIỆC CỦA
ANH XONG
NGAY ĐÂY!

kl 12/2017

2

SAMIT NƠI ÍT HIẾU NHIỀU

#Thuốc lá Samit bao trắng, nhập ngoại từ Thái Lan, cũng khá hiếm, và được coi là sang, khi sử dụng để tiếp khách.

BÀ BA BÉO
BẮN BÁNH BÈO
BÊN BỜ BIỂN
BỊ BOM BỊ
BẮN BA BỐN BẠN

#Đồng dao của thiếu nhi, khá phổ biến
thời bao cấp. Sử dụng hoàn toàn các chữ
bắt đầu bằng vần b.

BÁCH KHOA CỎ CẢI CÔNG CONG

**BÊN NGOÀI THÈM KHÁT,
BÊN TRONG KHỐC THÂM**

#Ý nói, Bách khoa là trường đại học uy tín, có sự hấp dẫn lớn với học sinh sinh viên; song đó chỉ là từ ngoài nhìn vào. Còn vào trường rồi mới thấy nhiều nỗi niềm khó nói: học hành cực khổ, sinh viên ít nữ, sinh viên nữ lại không hào nhoáng như các trường khác.

BAN NGÀY CẢ NƯỚC LO VIỆC NHÀ

**BAN ĐÊM
CẢ NHÀ LO
VIỆC NƯỚC**

BÃO NẮNG MÀ TRỜI LẠI MƯA
MÂY CHA KHÍ TƯỢNG
ĐOÀN BƯA HẠI TAO

TRỜI CHO MỘT TRẬN MƯA RÃO
MÂY CHA KHÍ TƯỢNG
LÀM TAO ƯỚT MỀM!

ĐÊM KHÔNG MÙA
NGÀY NẮNG,
GIÓ NHÉ...

BẮT CỜ TRẦN PHẢI CỜ TRẦN CHO MAY Ơ MỚI ĐƯỢC PHẦN MAY Ơ

#Câu thành ngữ nhại Kiều, để nói một cách hài hước về cuộc sống bao cấp, phân phối. Nguyên văn trong truyện Kiều của Nguyễn Du: "Bắt phong trần phải phong trần / Cho thanh cao mới được phần thanh cao."

BÍCH KÊ GỎI MÔNG

#Bích kê, là cách nói
bôi từ từ tiếng Pháp
"piquer" có nghĩa là
khâu, vá. Bích kê là
vá lại vết rách cũ trên
quần áo. Thời bao cấp,
nhiều hiệu may vá, treo
biển "Bích kê gỏi mỡ"
để nhận khâu vá lại các
vết sòn, rách ở hai đầu
gối và mông trên chiếc
quần dài.

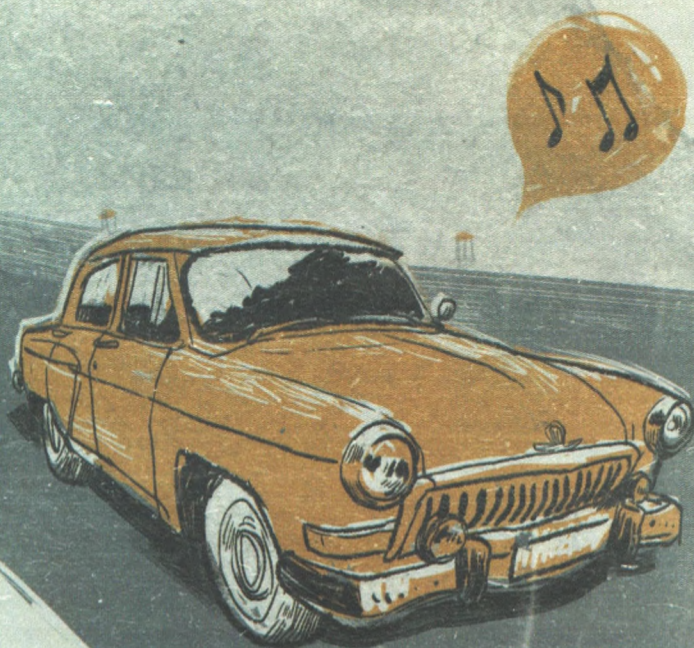
BỐ LÁI XE LƯ, MẸ DUY TU, ĐỂ THĂNG CỬ ĐÚNG ĐƯỜNG

#Thành ngữ của cán bộ công nhân viên ngành giao thông vận tải thời bao cấp, suốt ngày lao động vất vả ngoài đường, con cái cũng chịu khổ lây. Duy tu: công tác bảo trì, bảo dưỡng.

**BỘ XUỐNG
THÌ BỘ RẤT THƯƠNG...**

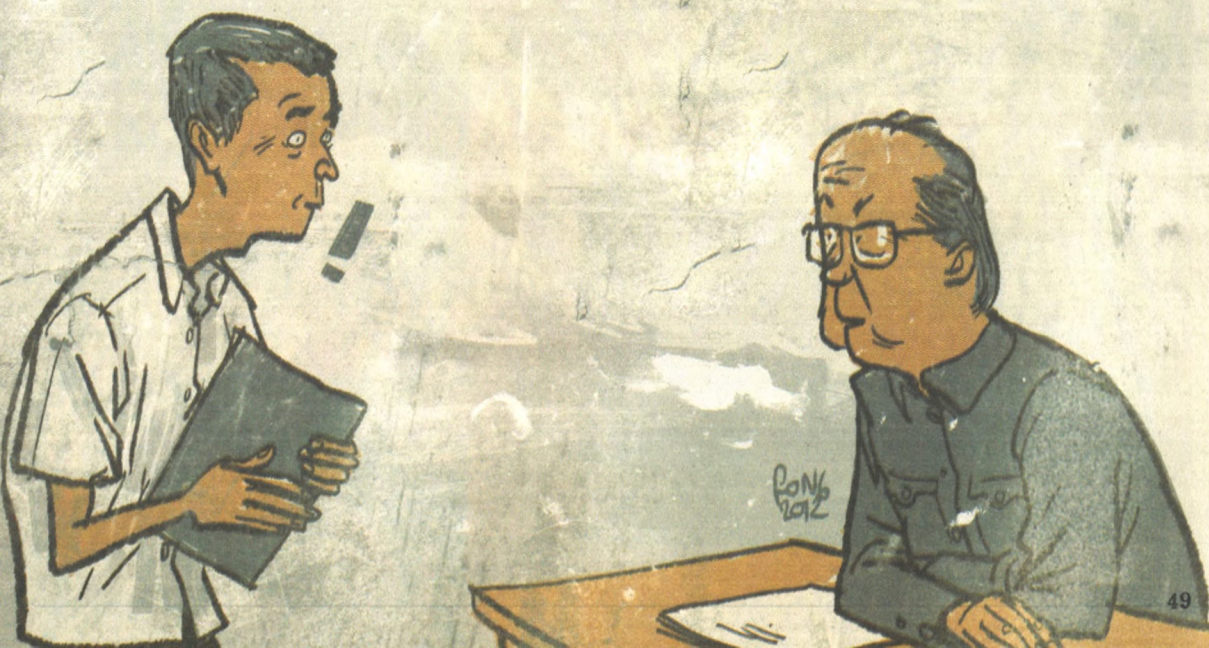
VỀ ĐẾN NỬA ĐƯỜNG THÌ BỘ ĐÃ QUÊN

BỘ XUỐNG THÌ SỞ MỒ TRÊU

SỞ LÊN, BỘ HỎI: ĐI ĐÂU ĐẤY MÀY?

folly
2014

#Thành ngữ nói nhại lại một cách hài hước chính sách "Bù giá vào lương" là một chính sách lớn thời bao cấp, chấm dứt chế độ phân phối hàng hóa một cách máy móc, cứng nhắc qua tem phiếu, mà căn cứ vào giá thị trường, đem quy đổi tất cả thành tiền lương. "Bù giá vào lương" xuất phát đầu tiên từ Long An, sau được phổ biến trong cả nước. Đây là chính sách tích cực, có tiếng vang lớn, báo hiệu trước thời kỳ đổi mới của đất nước.
Dị bản: "Bù đá vào lưng."

BỤNG TỎ TRẦN HỜI HAY NƠI BA HOA ĐI XE VOLGA ĂN GÀ TÔN ĐÀN

#Ca dao thời bao cấp, mô tả hài hước chân dung một cán bộ cỡ trung, cao cấp, có tiêu chuẩn xe ô tô riêng (Volga - một thương hiệu xe Liên Xô khá phổ biến thời bấy giờ), và có chế độ phiêu thịch ở cửa hàng mậu dịch chuyên dành cho cán bộ cấp cao ở phố Tôn Đức, Hà Nội.

**CÁ
KHÔNG
ĂN MUỐI
CÁ ƯƠN**

**CHÔNG
CẢI LẠI VỢ
RA ĐƯỜNG
BƠM XE**

CÀ TRÔI
CÀ CHEP
MẮC CẦU

CÀ NHÂN
MỐC NGOẶC
CÙI ĐẦU
THEO PHE

HÔM NAY
CÓ LẤY ĐƯỢC
GÌ BÁN
KHÔNG?

#Ca dao mô tả tình trạng tham ô, móc ngoặc trong các doanh nghiệp quốc doanh. "Phe" ở đây chính là "con phe", con buôn.

KL 12/2017

Cắt cơm

Bơm xe

Nghe thời tiết

Liếc đồng hồ

Thổ hào gạo

Cạo bộ râu

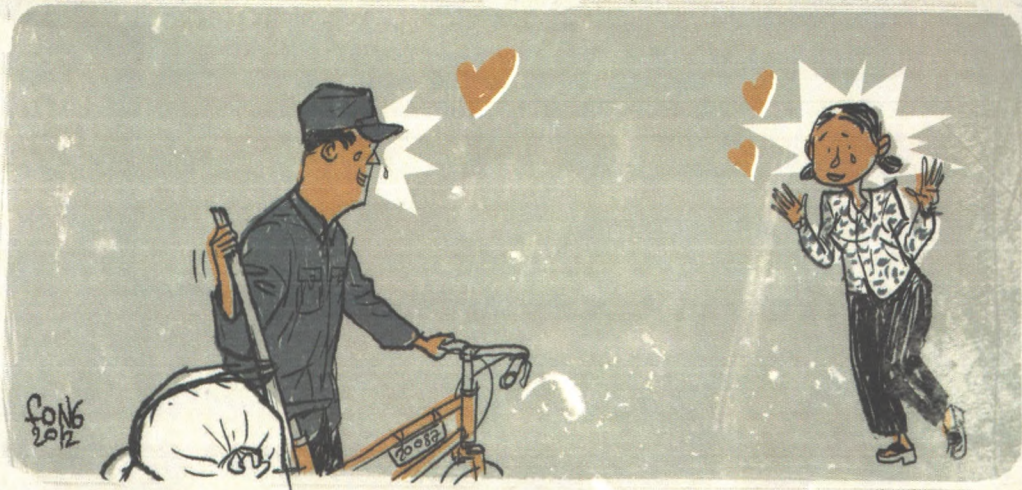
Xấu quai dép

Tránh mặt sếp

Tót lên yên

Guồng như điên

Về với vợ

**CÂN ĐONG
ĐO ĐEM
ĐỦ ĐẦY
TIÊU CHUẨN
ĐẠO ĐỨC
CHÚNG TA
GHI LÒNG**

#Khẩu hiệu quen thuộc trong các cửa hàng mậu dịch thời bao cấp. Tuy nhiên, đây là một nơi mà do cơ chế quan liêu bao cấp, các mậu dịch viên rất có quyền uy với người mua, có thể hình dung qua câu "thét ra lửa".

Con

Cháu

Các

Cụ

#Thành ngữ đôi khi được viết tắt thành CCCC, hơi giống CCCP là tên viết tắt của Liên Xô, mô tả một thực tế trong thời kỳ bấy giờ là vẫn nạn con ông cháu cha trong các cơ quan, xí nghiệp nhà nước. Dị bản: "Con cháu các cụ cả."

CHÂN NGOÀI DÀI HƠN CHÂN TRONG

#Thành ngữ mô tả tình trạng làm thêm để có thêm thu nhập ngoài lương bổng chính thức của nhiều người trong thời kỳ bao cấp, như nuôi lợn, chạy chợ...

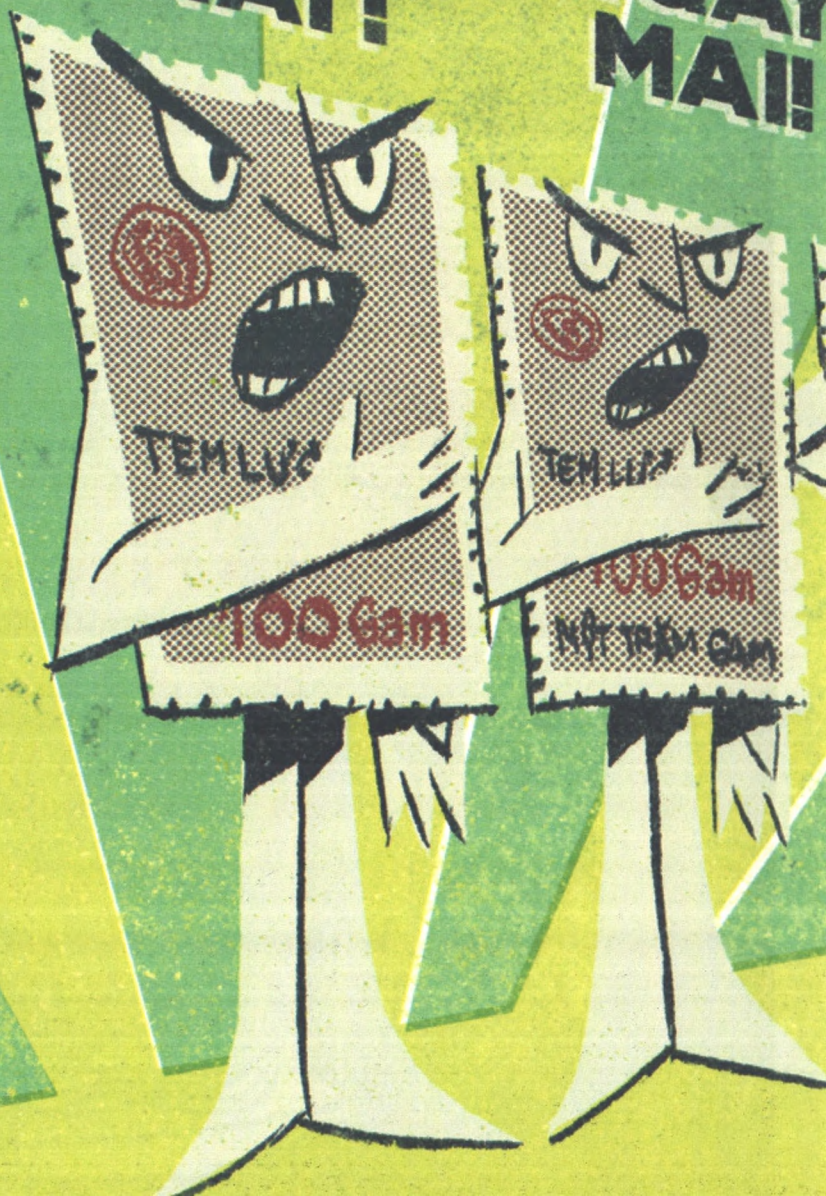
**CHÍNH SÁCH
EM HỌC ĐÃ THÔNG,
CHỈ VÌ TÚNG THIẾU,
XIN ÔNG ÍT NHIỀU**

#Ca dao thời bao cấp, có ý hài hước, chế giễu nạn trộm cắp thời bấy giờ. Tuy rất thuộc chính sách, chủ trương của Nhà nước, song vẫn đi... ăn trộm.

**CHO
NGAY
NAY!**

**CHO
NGAY
MAIL!**

**CHO
HAI
NGÀY
SAU!**

FONG
2017

#Thành ngữ vui giễu về tình trạng ăn gạo
đong, chạy ăn từng bữa, nhại lại đoạn
điệp khúc "Cho ngày nay, cho ngày mai,
cho muôn đời sau" của "Bài ca xây dựng",
ca khúc nổi tiếng của nhạc sĩ Hoàng Vân.

CHỒNG GIÀ THÌ MẶC CHỒNG GIÀ CÓ PHIẾU TÔN ĐÀN, CÓ NHÀ Ở RIÊNG

#Ca dao mô tả thái độ hôn nhân của người phụ nữ hám lợi, sẵn sàng lấy chồng già, chồng cao tuổi, miễn là có nhà riêng (không phải ở tập thể), có tiêu chuẩn tem phiếu ở cửa hàng mậu dịch phổ Tôn Đàn, là nơi dành cho cán bộ cao cấp.

CHUỘT CHẠY CÙNG SÀO MỚI VÀO SƯ PHẠM

#Thành ngữ khá thông dụng từ cuối thời kỳ bao cấp. Ý nói bắt đầu dĩ mới phải vào các trường "sư phạm". Đó là các trường đại học, cao đẳng đào tạo giáo viên, dạy nghề sư phạm, vốn là một nghề lương thấp, khó xin việc, do thừa biên chế.

FONG
2014

CHUYÊN XAY BỘT TRẺ EM

#Bảng hiệu quen thuộc thời bao cấp, hơi hài hước vì ẩn tượng do viết tắt như thẻ trẻ em là đối tượng để... xay! Bảng hiệu này treo rất nhiều trong các ngõ ngách, khu tập thể, tại những cơ sở, những hộ gia đình chuyên nhận xay các loại bột, như bột nếp, bột đậu xanh, bột sắn dây... dành để nấu bột cho trẻ em ăn dặm.

CHƯA ĂN CHƯA BIẾT CU ĐƠ ĂN RỒI MỚI BIẾT NƠ ĐƠ... CU RA

#Ca dao hài hước, có lẽ do lái xe đường dài, dân buôn chuyến chế ra, cũng có thể xuất xứ từ Nghệ An, Hà Tĩnh, nơi sản xuất ra kẹo "cu đơ", là loại kẹo đặc sản địa phương, gồm bánh đa, lạc, và đường, mật.

CÓ CON MẸ GÁ CHỒNG GẦN
NỬA ĐÊM XE ĐẠP MANG PHÂN CHO CHA
CÓ CON MẸ GÁ CHỒNG XA
THÀNG THÀNG NÓ GỬI ĐỒ - LA KÌN KÌN

#Ca dao có lẽ xuất xứ từ khi Việt kiều được gửi ngoại hối về nước giúp đỡ gia đình, bộc lộ nỗi niềm của nhà có con gái đi lấy chồng. Gá gần đã thích, nhưng gá... xa còn thích hơn. "Gá chồng xa" ở đây chính là xuất ngoại, lấy chồng Việt kiều, rồi gửi ngoại tệ về cho gia đình.

CÓ VỢ MÀ CHƠ ĐI TÂY NHƯ XE KHÔNG KHÓA ĐỂ NGAY BỜ HỒ

#Ca dao thời bao cấp, mô tả thực tế diễn ra với một số gia đình. Có nhiều trường hợp gia đình đã đổ vỡ, vợ chồng ly dị, vì một người đi nước ngoài lao động hay học tập trong thời gian dài; đặc biệt là với phong trào xuất khẩu lao động sang các nước Đông Âu những năm 1980.

CON RUỒI LÀ GIỐNG HIỂM NGUY CÁI CHÂN CỦA NÓ RẤT VI TRÙNG NHIỀU

#Ca dao phong cách Bút Tre, khá phổ biến thời bao cấp như một hoạt động giải trí lúc trà dư tửu hậu. Là loại thơ lục bát, ngắt câu, đặt chữ rất chú trọng để có hiệu quả hài hước, cợt nhả (Anh đi công tác Pò Lây / Cu dài dằng dặc tháng ngày em mong) hoặc đặt chữ thô tục, phản thơ ca (Con đồ dịch dít sang ngang / Bên kia có một cái làng thò ra)...

**CÔNG NHÂN
VỢ ỒM, CON CÔI
LÃNH ĐẠO
NHÀ GÁC, XE HƠI
BỘN BÊ**

CỨNG NHƯ MO NANG NHỌN NGANG TÊN LỬA

#Thành ngữ mô tả hài hước cái áo nịt ngực, coóc-xê (corset) của phụ nữ thời bao cấp. Lúc ấy chưa có áo lót may sẵn, mà áo lót được may ở các hiệu may. Coóc-xê được độn nhiều vải cho cứng, nhọn là một một thời. Mo nang là bẹ của cây măng, khi mọc cao thành tre thì cái bẹ khô đi, trở thành mo nang, rất cứng. Mo nang vẫn được dùng để làm nón, đựng đồ, hoặc làm quạt.

**DỪ CHO
BÃO TÁP
MƯA SA
KHÁCH LẠ
ĐẾN NHÀ
PHẢI BÁO
CÔNG AN**

LONG
2014

#Ca dao thời bao cấp, tuyên truyền cho chính sách tạm trú tạm vắng khắt khe trong thời chiến ở các địa phương, để phòng chống thám báo, gián điệp.

Đặt cục gạch

#Thành ngữ tiêu biểu thời bao cấp, hiện tại vẫn còn thấy được sử dụng. Xuất phát từ thực tế mọi người dùng gạch để đánh dấu việc xếp hàng mua nhu yếu phẩm tại các cửa hàng mậu dịch. Thường xếp hàng thì chỉ để mua 1-2 mặt hàng (gạo, dầu thắp, muối...) nên một người do nhu cầu hoặc do lịch của mậu dịch, phải xếp nhiều hàng mới mua đủ những thức cần thiết. Một cửa hàng mậu dịch có khi có nhiều hàng, cục gạch có tác dụng giữ chỗ như thế.

ĐẤU TRANH

#Thành ngữ xuất xứ từ thời
bao cấp, phản ánh tình trạng
bị lãnh đạo cơ quan trù dập,
chèn ép, dẫn đến tình trạng
thù tiêu đấu tranh trong nội
bộ của các cơ quan, đoàn
thể, nhà máy, xí nghiệp của
nhà nước lúc bấy giờ.

TRÁNH ĐẦU

ĐẦU ĐỘI ÁP SUẤT CHÂN ĐI BÀN LÀ TRÔNG XA CỤ TƯỢNG LÀ MA LẠI GẦN THÌ HOA ĐI NGÀ MỚI VỀ

#Ca dao thời bao cấp, mô tả chân dung một người đi xuất khẩu lao động điển hình ở Nga hay Liên Xô cũ, với các đồ gia dụng mang về để bán kiếm lời, như bàn là, nồi áp suất, quạt tai voi, thau nhôm, phích đá...

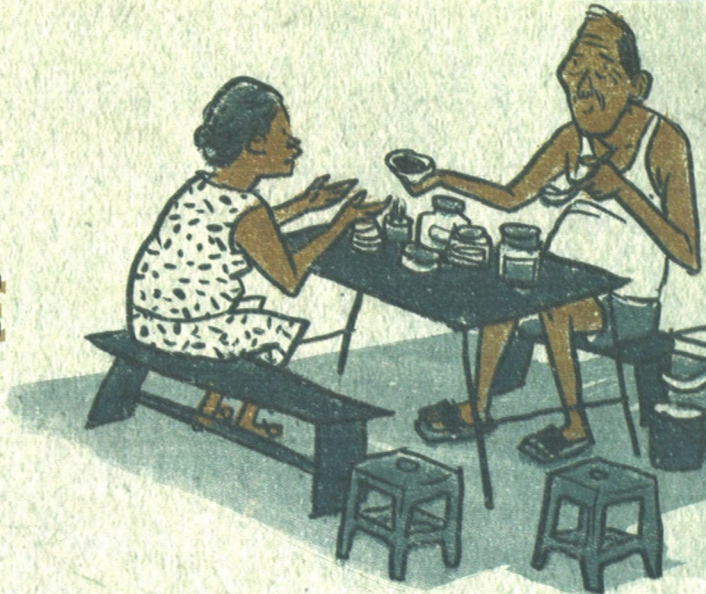

ĐẦU ĐỘI CHÍNH SÁCH CẤP NÁCH CHỦ TRƯỞNG

#Thời bao cấp, với chế độ quản lý quan
liệu giấy tờ khá nặng nề, các văn bản hành
chính, nghị quyết... được ban hành rất
nhiều, chồng chéo, không ai thuộc hết được.
Thành ngữ mô tả một cách hài hước chân
dung một cán bộ mẫn cán thông thạo các chủ
trương, chính sách... như vậy.

ĐẦU ĐƯỜNG ĐẠI TÁ VÁ XE

CUỐI ĐƯỜNG TRUNG TÁ BÁN CHÈ ĐỒ ĐEN

#Sau 1975, đất nước vào thời bình,
số lượng quân nhân giải ngũ tăng cao bất
thường, nhiều người không được đào tạo nghề
nghiệp, phải kiếm tạm những việc tay chân
cơ bản để sinh nhai.

GIỮA ĐƯỜNG THIẾU TÁ BÁN KEM

FONG
2014

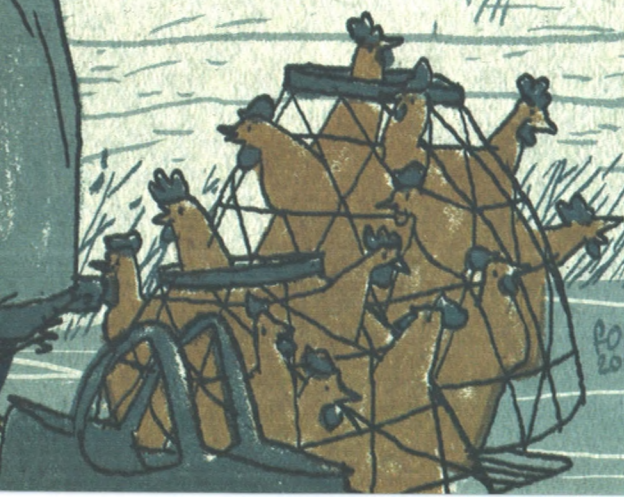

VỀ HUU
ĐẠI ÚY
THÔI KÈN
ĐẮM MA

**THƯỢNG ÚY
LẠI ĐI
BUÔN GÀ**

TRUNG ÚY VỀ NHÀ BẮM ĐÍT CON TRÂU

PONG
2014

HỎI RẰNG
THIỆU ÚY ĐI ĐÂU?
BA LỘ LỘN NGƯỢC
XUÔI TÀU BẮC NAM

LONG
2014

ĐẸP TRAI ĐI BỘ KHÔNG BĂNG MẶT RỒ ĐI LƠ

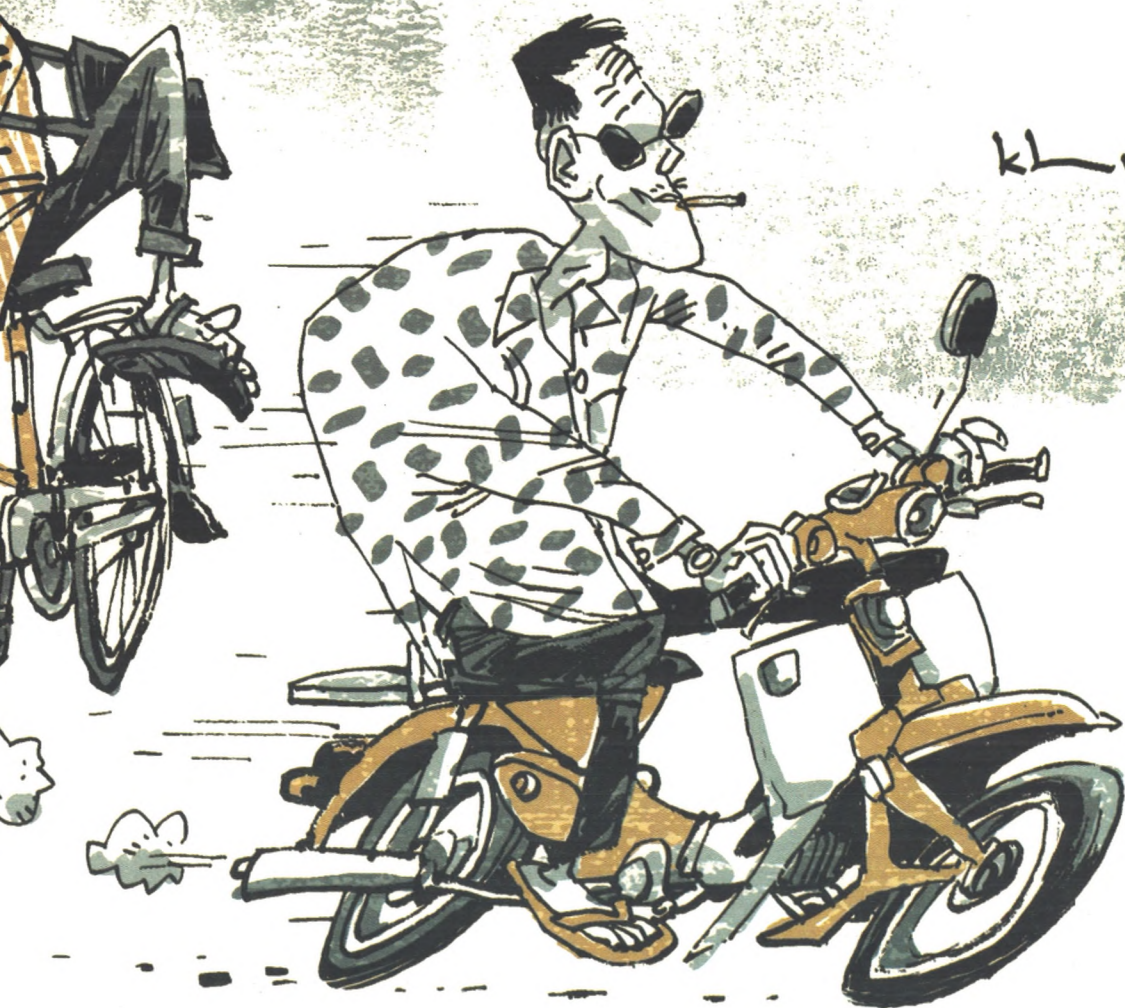

#Lơ: xe đạp Pơ-giô (Peugeot - Pháp) loại xe đạp cao cấp nhất, một thứ "hàng hiệu" thời bao cấp, hơn hẳn xe đạp Thống Nhất sản xuất trong nước hay Phượng Hoàng (Trung Quốc), nhưng sẽ phải nhường bước trước xe Cúp (Honda Cub) từ miền Nam mang ra sau 1975.

MẶT RƠ ĐI LƠ KHÔNG BĂNG LƯNG GÙ ĐI CÚP

#Cúp ở đây là Honda Super Cub, là xe máy của hãng Honda Nhật Bản, sản xuất từ năm 1958, và rất thịnh hành ở miền Nam trước 1975. Sau 1975, Honda Cub được mang ra ngoài Bắc và trở nên rất được ưa chuộng với các loại "cúp 50" (một chiếc xe máy khác cũng rất nổi là Honda 67). Honda Cub tiếp tục được nhập về theo đường thủy với các loại "cúp 70" cho đến "cúp 81" rồi "cúp 82" mãi về sau này. Có Honda cub để đi thời bao cấp là biểu hiện của "đẳng cấp" và "sang trọng".

ĐẸP TRAI THÌ MẶC ĐẸP TRAI, CƠ QUAN KHÔNG TIẾP TÓC DÀI QUẦN LOE

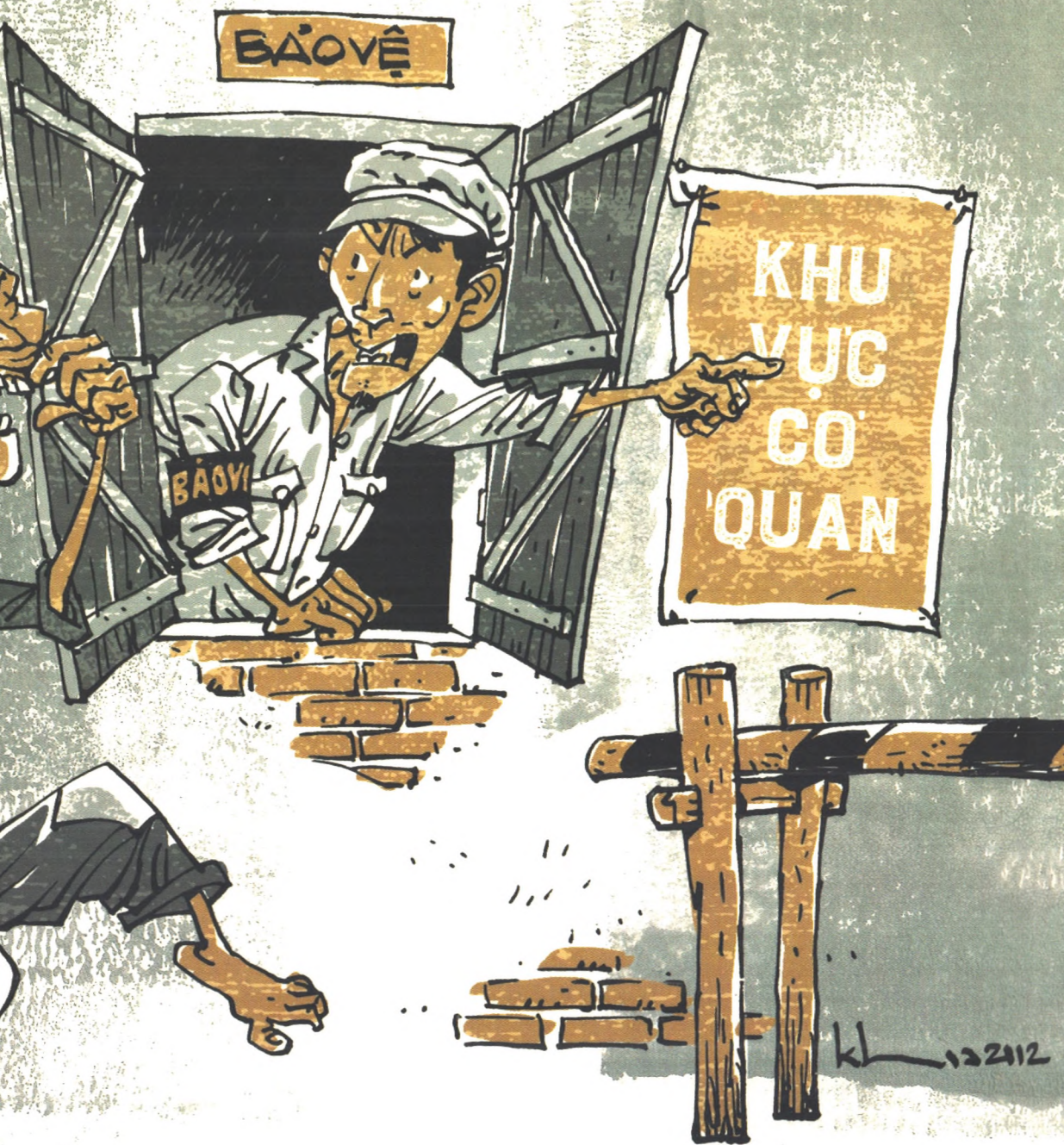
#Ca dao mô tả một trào lưu xã hội khá cụ thể. Cuối những năm 1960, đầu những năm 1970, có một đề tóc dài, mặc quần ống loe trong một số thanh niên, là lỗi ăn mặc do sinh viên đi du học mang về từ các nước XHCN cũ như Liên Xô, Đức, Ba Lan, Tiệp Khắc... Một này thoát đầu được coi là "ăn chơi đua đòi" nên đã có những đội thanh niên cờ đỏ được lập ra để nhắc nhở rồi sau đó xử lý bằng cách cắt tóc, rạch quần loe đối với những ai ăn mặc như vậy. Sau 1975, quần loe tóc dài trở thành bình thường, lỗi một, không ai để ý đến nữa.

Long
2012

ĐI NHẸ NÓI KHẺ CƯỜI DUYÊN

#Thành ngữ xuất xứ từ thời bao cấp. “Đi nhẹ nói khe” là khẩu hiệu được gắn trên tường, thường thấy ở một số cơ quan, xí nghiệp quốc doanh. Tác giả dân gian đã thêm “cười duyên” và biến khẩu hiệu nói trên thành một thành ngữ thú vị.

ĐI XE CỐ VẤN MẶC ÁO CHUYÊN GIA ĂN UỐNG QUA LOA ẦY LÀ CÁN BỘ

#Xe cố vấn: xe đạp vô bị thùng rách, phải quần (vấn) lại để đi cố. Áo chuyên gia: hình tượng hài hước áo rách hở cả da thịt. Ăn uống qua loa: giờ nghỉ ăn cơm, ca kíp... được thông báo qua loa phóng thanh. Cả câu mô tả một cán bộ nghèo khổ thời bao cấp, chỉ có đồng lương ít ỏi còn các nhu yếu phẩm được cung cấp theo định lượng tem phiếu.

**XẤU
HƠN
MA**

GÁI BÁCH KHOA MA VẺ ĐIỀN

#Thành ngữ vui của học sinh sinh viên thời kỳ bao cấp. Ý nói con gái học Bách khoa xấu. Theo định kiến lúc bấy giờ là nữ giới, lại theo học các ngành kỹ thuật thì khô khan, không hào nhoáng, xinh tươi bằng các trường khác. Tuy nhiên, thực tế này hiện nay không đúng nữa. Dị bản: "Quý Bách khoa, ma Tổng hợp".

GÃI CÔNG TRƯỜNG GIƯỜNG BỆNH VIỆN

PONG
2014

#Thành ngữ thời bao cấp, có ý đánh giá một cách khá định kiến, tiêu cực. "Giường bệnh viện" là giường có nhiều người nằm, không sạch sẽ. "Gái công trường" là con gái làm việc ở các công trường xây dựng, thường là phụ hồ, dọn dẹp... dạn dĩ, dễ chung chạ, thiếu chung thủy.

**GÂN
MỤC
THÌ
ĐEN**

Sao không
thắp đèn
lên anh?

Xếp hàng
mua dầu từ
sáng mà không
mua được!

**CĂN
ĐEN
THÌ
TÔI**

GHE THI IT

ĐIỂM THÌ NHIEU

#Một giai đoạn trong thời bao cấp, chủ trương sáp nhập các tỉnh (Hà Tây-Hòa Bình thành Hà Sơn Bình, Bắc Ninh-Bắc Giang thành Hà Bắc, Nam Hà, Ninh Bình, Nam Định thành Hà Nam Ninh v.v.) dẫn đến hợp nhất các cơ quan ban ngành, phát sinh tình trạng đấu đá tranh giành chức vụ ở một bộ phận cán bộ thời đó).

SAO
MÀU TR
SAU KH
LẠI THA
ĐEN HA

GIẶT LÀ NHUỘM

#Vốn là biển hiệu thời bao cấp của các cửa hiệu, các hộ gia đình... nhận các việc giặt, là, nhuộm... vải vóc, trang phục. Nhuộm: quần áo cũ, bạc màu không bỏ đi mà được mang đi nhuộm lại, tân trang cho mới. Vải theo tem phiếu thường chỉ có vài màu buồn tẻ, hoa văn nghèo nàn, nên cũng được mang đi nhuộm để có màu khác ưng ý, cùng với công tác nhuộm là một hệ màu quen thuộc: xanh sĩ lâm, xanh cổ vịt, cút ngựa, da bò v.v. Trở thành thành ngữ vui vì có ý chơi chữ: giặt là... nhuộm. Thường thấy ở các ngõ, ngách, khu tập thể trong thời bấy giờ cùng với các biển hiệu khác như: "Giặt là tẩy hạp", "Gia công quy gai xóp"...

ÁO
NÀY
T LÀ
MÀU
CỦ?

DO NƯỚC MÂY
DẠO NÀY BẮN QUÁ!

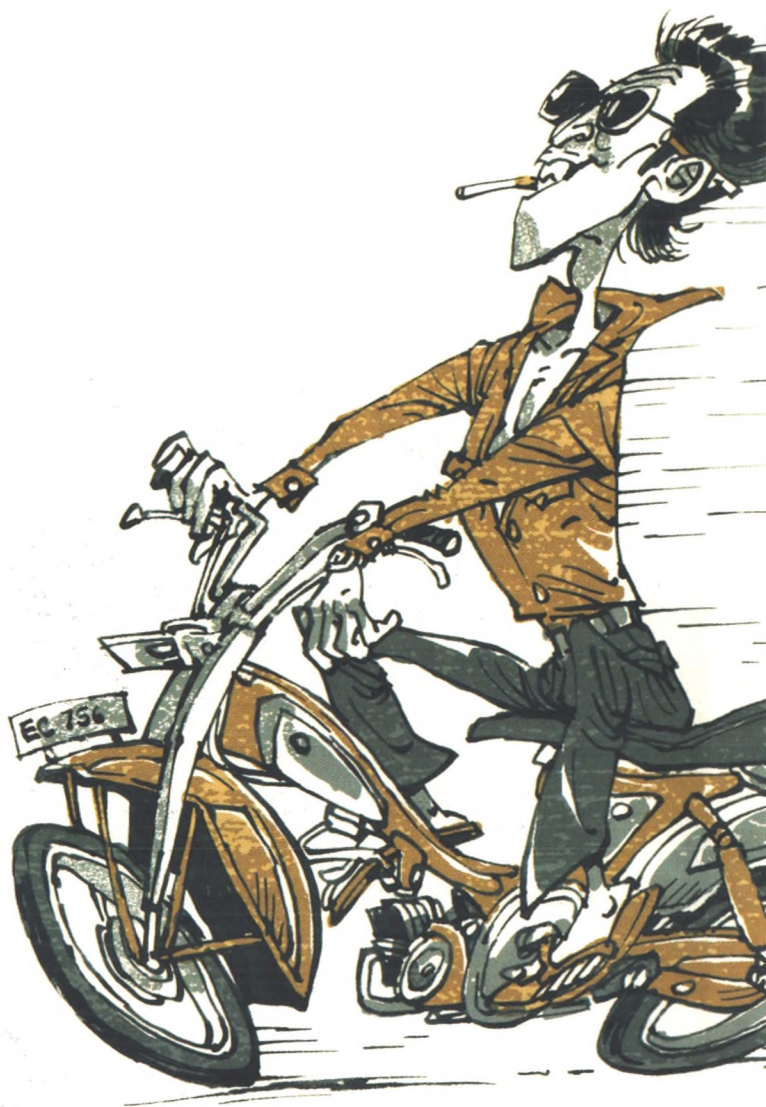

KL 12/2017

GIẤY BẠC NAO PHẢI TỜ TRANH
CHÊ TỜ RÁCH, KÉN TỜ LÀNH MƠI TIÊU
RÁCH, LÀNH CÙNG PHẢI NANG NIU
CHÊ TIỀN RÁCH ẤY MẶC MƯU GIẶC GIÀ

#Ca dao có thể có xuất xứ trước cả thời bao cấp, một thời được sử dụng để tuyên truyền nâng cao ý thức sử dụng tiền giấy, không kén chọn, chê bôi tiền rách, tiền lành.

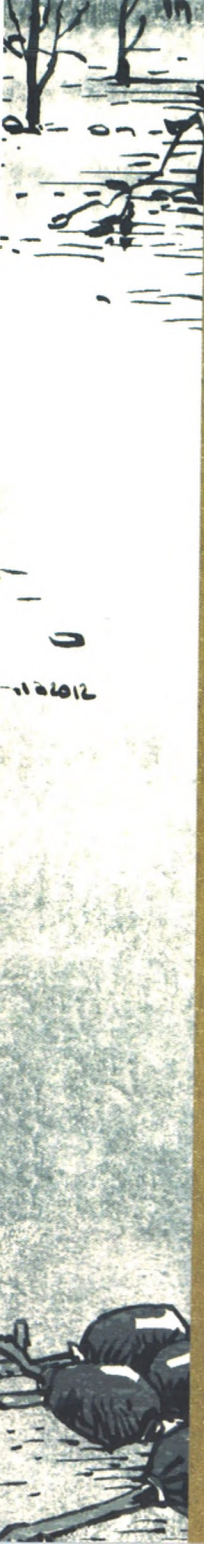
HẾT SẢY

#Thành ngữ xuất xứ từ thời bao cấp, sử dụng cách nói vẫn quen thuộc của thành ngữ, tục ngữ Việt Nam, tương tự như "Hết ý con bà Tý". Hiện vẫn còn được sử dụng, với hàm ý tốt độ, hết sức, hết mức, hết ý.

CON BÀ BẢY?

HOAN HỒ
CÁC CỤ
TRỒNG CÂY

MƯỜI CÂY
CHẾT CHÍN,
MỘT CÂY
GẬT GÙ

#Ca dao đã kích các phong trào hữu danh vô thực, đánh trống khua chiêng nhưng kém hiệu quả ở một số hội đoàn thời bao cấp.

**CHÚNG MÀY
CÓ MẮT
NHƯ MÙ!**

**MƯỜI CÂY
CHẾT HẾT
GẬT GÙ
Ở ĐÂU!**

Vườn cây

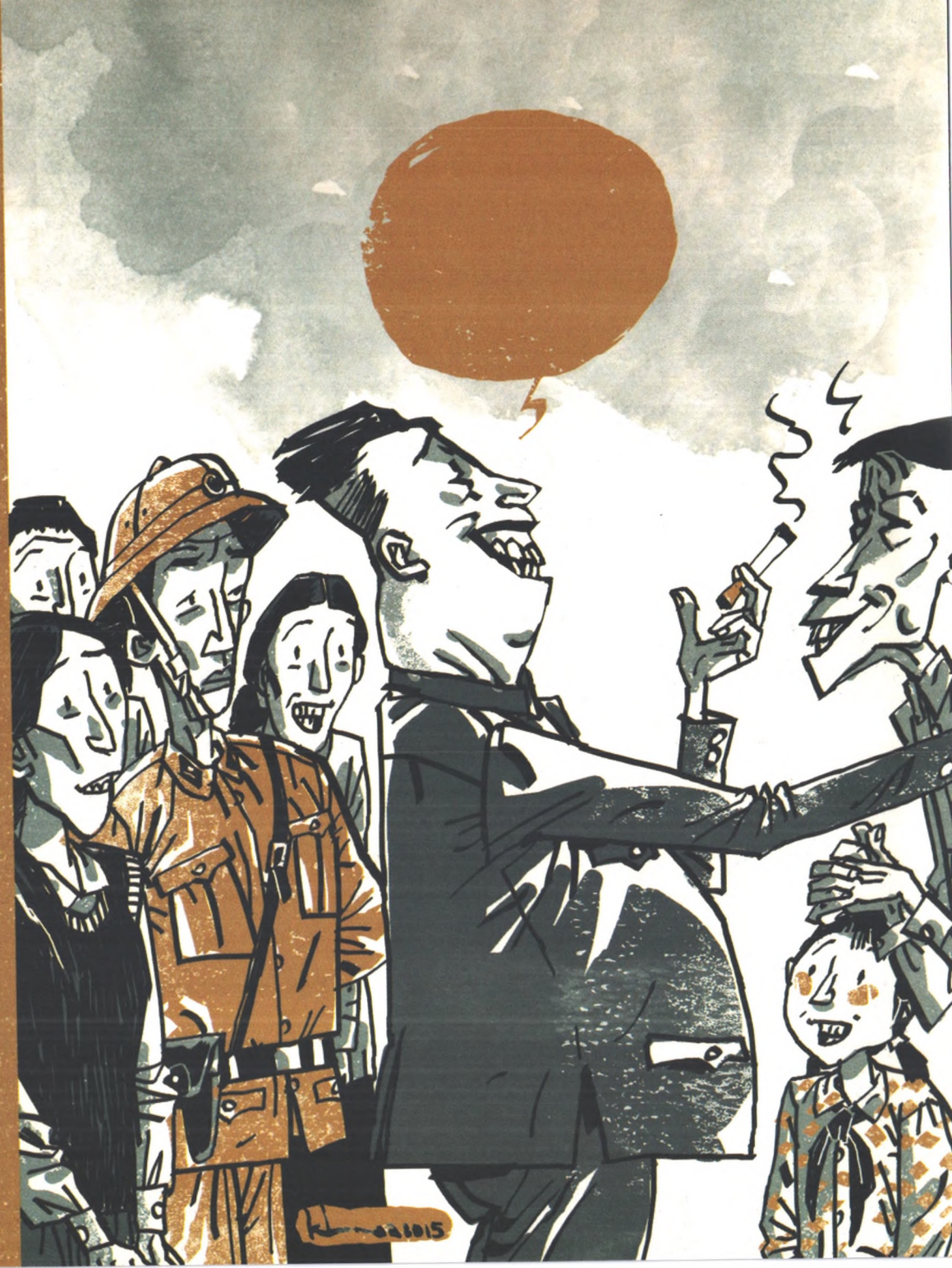
Các cụ

kl 12/17

HÚT ĐIỀU THUỐC LÃO NÂNG CAO SĨ DIỆN

#Thành ngữ vui có từ thời bao cấp, hiện hầu như không còn thấy sử dụng. Như một tuyên ngôn "tự sướng" của người hút thuốc lão. Về việc hút thuốc lão, cũng có thêm ví dụ trong ca dao: "Thuốc lão chồng hút vợ say / Thằng con châm điều lẩn quay ra nhà / Ông lão hàng xóm đi qua / Hít phải khói thuốc say ba bốn tuần."

KHỎE CHỨ? VẪN TÊN CŨ CHỨ HẢ?

#Bản chất là một câu nói, chế giễu thói quan liêu của một số cán bộ cấp cao, thủ trưởng các cơ quan, đơn vị đồng người, không nhớ nổi tên tuổi, hoàn cảnh của anh chị em công nhân viên của đơn vị mình.

XÃ NHÂN DÂN
ĐỦ CƯỜNG
QUYẾT TÂM
LÀM CHỦ
TẬP THỂ

kl 12/2017

LÀM CHỦ KHÔNG ĐỦ TRANH THỦ LÀM THUÊ

#Thành ngữ có ý chế giễu một mô hình kinh tế không còn phù hợp. Phong trào vào hợp tác xã, làm chủ tập thể trong các doanh nghiệp quốc doanh thời bao cấp dần bộc lộ các nhược điểm về mặt kinh tế, không kích thích được tinh thần làm việc của xã viên, công nhân. Mọi người phải làm thêm việc ở ngoài, như nuôi lợn, đi buôn, chạy chợ... để có thêm thu nhập.

LÀM TRAI CHO ĐANG NÊN TRAI CƠ PHA-VƠ-RÍT, CƠ ĐÀI GIẤT LUNG

12 21/2

#Xe Pha-vơ-rít (Favorite) xe đạp của Tiệp Khắc, một nước bạn bè trong khối XHCN, nay đã tách thành 2 nước cộng hòa: Czech và Slovakia, một chiếc xe được đánh giá là bền bỉ, tuy nhiên vẫn xếp dưới Lơ (Peugeot - Pháp) một bậc. Chiếc xe đạp được đăng ký và cấp biển số kiểm soát sẽ cùng với chiếc đài radio có dây đeo chéo người và đồng hồ Seiko trên tay làm nên phong cách của một người đàn ông đích thực thời bao cấp. Dị bản: "Cơ Pha-vơ-rít có đài ông-Tông". Đài ông-Tông là Orionton, radio sản xuất ở Hungary, cũng rất được ưa chuộng.

LẦY CHÔNG
CÔNG TÁC
NGÀNH CHÈ
LÂM XONG
MỘT CÁI
ĐI TÈ...
CŨNG THƠM

CHUYỆN LỘN CỎ

LỘN CỎ TẦNG HAI

#Bảng hiệu dịch vụ ngành may thời bao cấp, là câu viết tắt khá hài hước của: lộn cỏ sơ mi ở tầng hai. Lộn cỏ sơ mi là chiếc áo sẽ được tháo phần cổ, may lại sau khi đào phần vải cổ áo sòn rách vào phía trong, như vậy chiếc áo lại có chiếc cổ gần như mới. Cùng với "Bích kê gối mộng", lộn cỏ sơ mi là giải pháp tái sử dụng bền bỉ cho cái mặc thời bao cấp. Một số bảng hiệu tương tự: "Chất đốt nhân dân", "Quầy thịt thanh niên"...

LƯƠNG CHÔNG,
LƯƠNG VỢ, LƯƠNG CON

ĐI BA BUỔI CHỢ,
CHỈ CÒN LƯƠNG TÂM

LƯƠNG TÂM
ĐEM CHẶT RA HÂM

VỚI RAU MUÔNG LƯỢC
KHEN THÂM LÀ NGON

MAU TẮM RỬA

SỮA LÔNG MÀY

THAY QUẦN ÁO

BẢO THÊM CƠM

BƠM NƯỚC HOA

XOA THÊM PHẦN

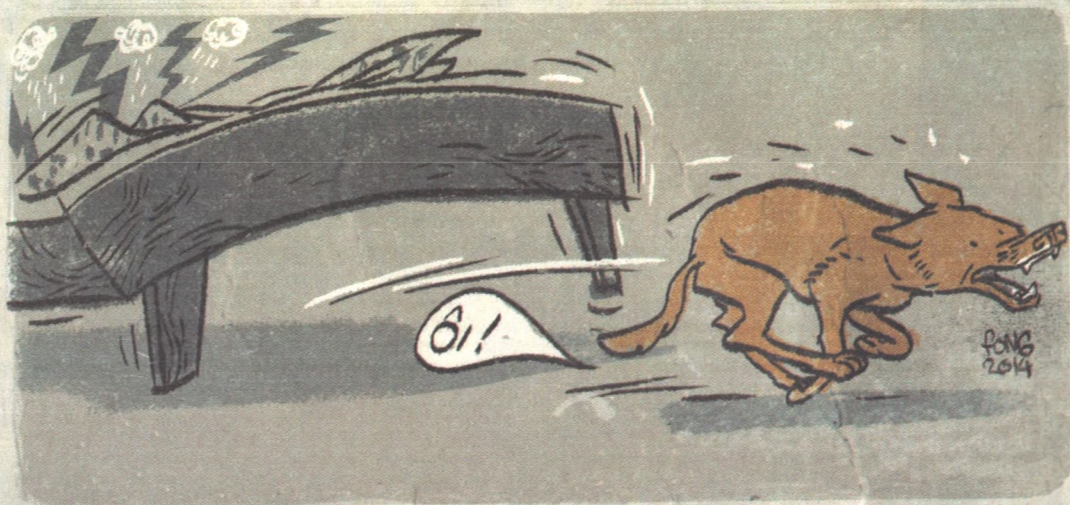
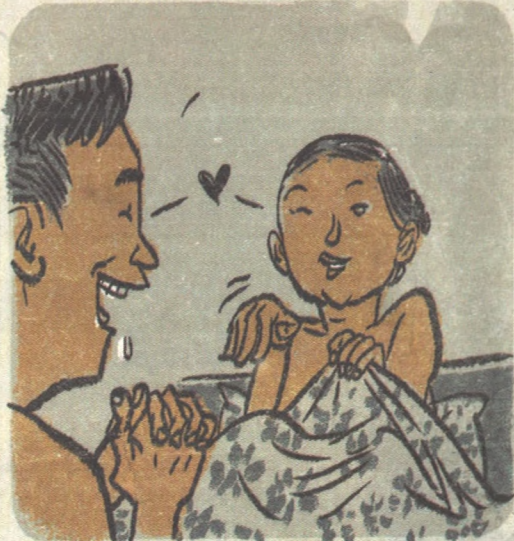

QUẪN LẠI TÓC

BÓC CỐC-XÊ

KÊ CHÂN GIƯỜNG

GIƯỜNG MẮT ĐÔI

KÊU "ỒI ỒI"

MẮT THỨ HAI

TAI THƯ BẢY

#Thành ngữ mô tả tình trạng bê bối của một
số cán bộ, công nhân viên tại cơ quan, xí
nghiệp nhà nước thời bao cấp. Mất sáng thứ
Hai thì lơ đãng buồn ngủ, vì Chủ nhật ăn
chơi quá độ, tai chiều thứ Bảy chỉ dòng
lên chờ nghe kèng báo hết giờ làm là chuẩn
khỏi cơ quan.

MẮT NGHỆT NHƯ MẮT SỔ GẠO

#Câu thành ngữ có lẽ nổi tiếng nhất thời bao cấp. Sổ gạo tên chính thức là Sổ mua lương thực, là một quyền sổ được Nhà nước phát, có ghi chỉ tiêu lương thực mỗi hộ gia đình được mua hằng tháng. Mắt sổ gạo, đồng nghĩa với việc cả nhà sẽ đói, cho đến khi vượt qua các nhiều khế hành chính nhiều ngày để được cấp lại sổ mới. Sổ gạo, cùng với hệ thống những Tem đường, Phiếu vải... là những chứng nhân hùng hồn của thời bao cấp.

Mì CHÍNH CÁNH

#Loại mì chính (bột ngọt) hạt to, một hóa chất vô bổ nhưng có tác dụng trợ lực vị giác kỳ diệu, làm tăng khẩu vị những món ăn chế biến từ những thực phẩm nghèo nàn, ít ỏi, nhiều khi kém chất lượng. Do hiếm hoi nên rất quý, thời bao cấp, những thứ gì hiếm hoi đều được mang ví với mì chính cánh.

MIỀNG THỊT NƠ BỊT CẠI MÔM

MỘT LY: NHÂM NHỊ TÌNH BẠN

HAI LY: UỐNG CẠN TÌNH SÂU

BÁ LY: MŨI CHAY TỐI RẬU

BỐN LY: NGỒI ĐÁU CỤC ĐỒ

NĂM LY: CHO CHỖ ĂN CHÈ

SÂU LY: ĐẶT XE LỢI CÔNG

BẦY LY: LÔNG NGÔNG BỎ VỀ

TAM LY: VỢ ĐE CAO GIÓ

CHÍN LY: NHÀ THƯƠNG BẰNG BỐ

MƯỜI LY: CHỊU KHÓ ĐEM CHÔN

MỘT NGƯỜI
LÀM VIỆC BẰNG HAI
ĐỂ CHO CHỦ NHIỆM
MUA ĐAI MUA XE

MỘT NGƯỜI
LÀM VIỆC BẰNG BA
ĐỂ CHO CHỦ NHIỆM
XÂY NHÀ XÂY SÂN

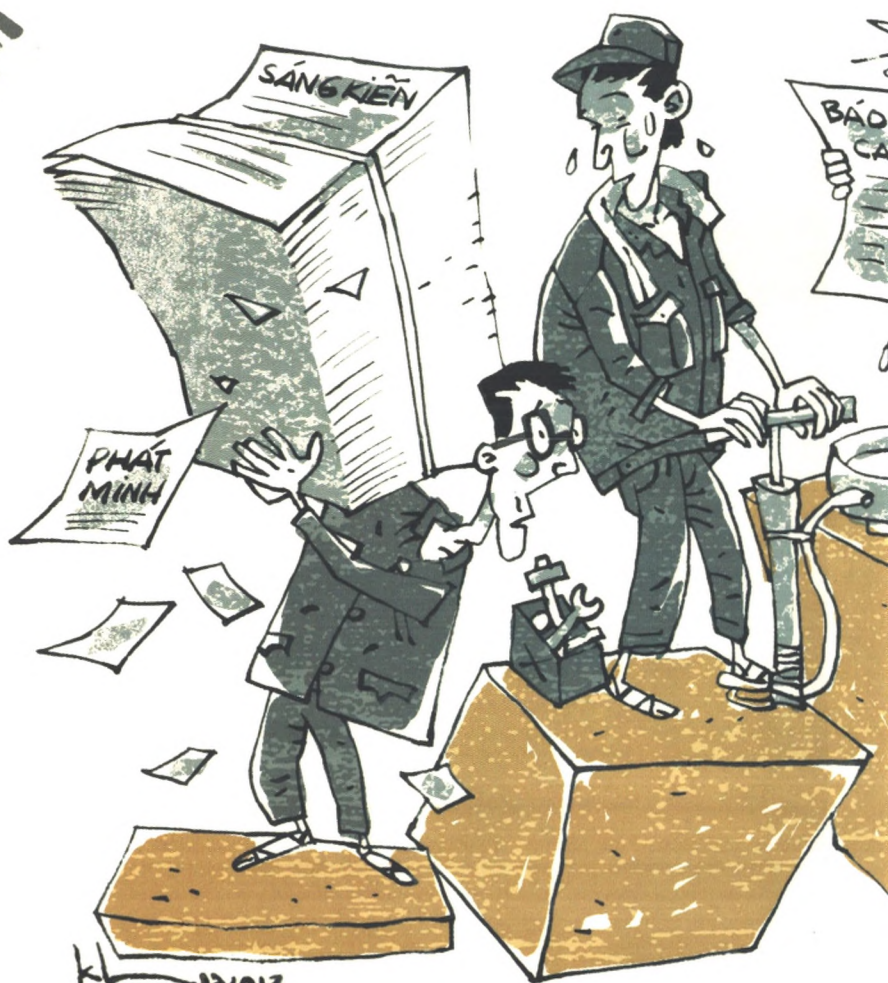

For
2018

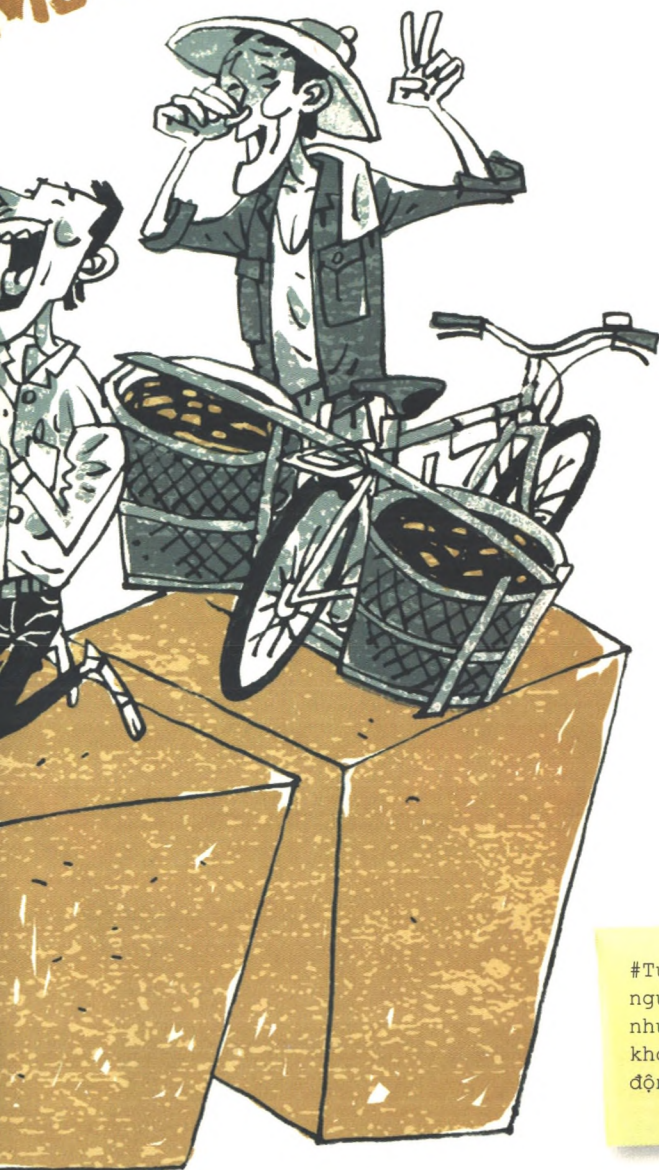
#Mô hình Hợp tác xã một thời nở rộ, là một tổ chức kinh tế dựa trên nguyên tắc tự nguyện, đồng sở hữu, dân chủ. Tuy nhiên trong một nền kinh tế tập trung, tập thể thời bao cấp, Hợp tác xã ít nhiều biến dạng và bộc lộ nhiều nhược điểm, tạo kẽ hở cho người đứng đầu quản lý điều hành, tức Chủ nhiệm, tương đương với một CEO bây giờ, các cơ hội để tham nhũng, biến của chung thành tài sản riêng.

MỘT TẤN CHẤT XĂM

KHÔNG BẰNG MỘT ĐÁM

MỒ HÔI KHÔNG BẰNG MỘT MỎI NƯỚC BỌT...

#Tục ngữ thời bao cấp, mang tâm sự của người trí thức, lao động trí óc nhiều, nhưng cuộc sống lại túng bần, nghèo khó, thu nhập không bằng người lao động chân tay, hay kẻ buôn nước bọt.

MỘT TRĂM
LỜI NÓI
KHÔNG BẰNG
LĂN KHỎI
HƠN ĐÀ

#Tục ngữ khá phổ biến thời bao cấp, khi mà xe máy là đồ vô cùng hiếm, hầu hết đều đi xe đạp, thì một chiếc xe hiệu Honda, xuất xứ Nhật, trở thành một bằng chứng đầy thuyết phục về sự giàu có và sành điệu. Xe máy Honda nổi tiếng đến mức từ Honda trong tiếng Việt đã trở thành từ để chỉ "xe máy".

**MỘT YÊU
ANH CÔ
MAY Ô**

**HAI YÊU
ANH CÔ
CẢ KHÔ
ĂN DẶN**

**BÀ YÊU
RỬA MẶT
BẰNG KHĂN**

**BÔNG YÊU
ANH CÔ
CHIẾC QUẦN
ĐÙI HOA**

MỘT YÊU

ANH CÔ SEN-KÔ

HAI YÊU

ANH CÔ PƠ-GIÔ CẢ VĂNG

BA YÊU

NHÀ CỬA ĐĂNG HOÀNG

BỐN YÊU

HỌ KHẨU RỒ RÀNG THỦ ĐỘ

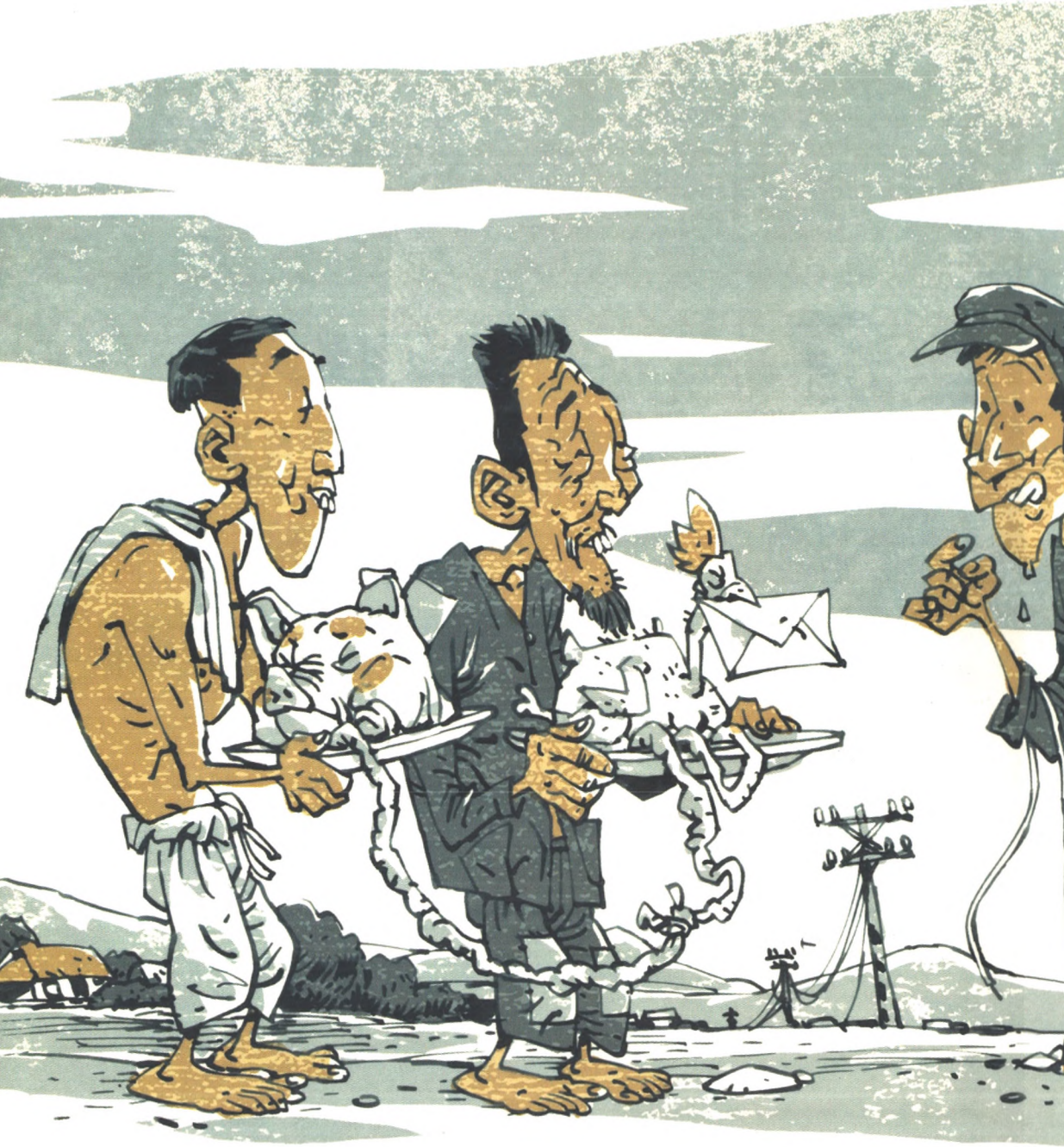

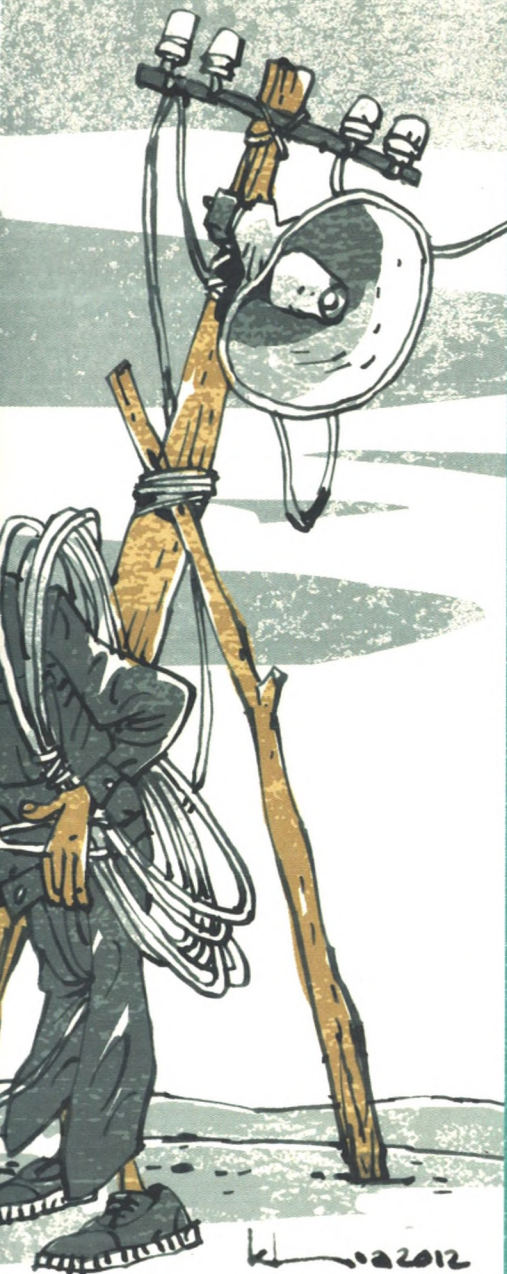

MUA NHƯ CƯỚP BÁN NHƯ CHO

#Thành ngữ chỉ một giai đoạn cụ thể của hoạt động thương nghiệp quốc doanh trong thời bao cấp. "Mua như cướp" là chỉ tình trạng thu mua quá rẻ, dưới mức giá vốn bỏ ra của nhiều cơ quan thương nghiệp quốc doanh do ở thể độc quyền; "bán như cho" là chỉ thái độ hách dịch, khó dễ, thét ra lửa của mẫu dịch viên, bán hàng mà như gia ơn, ban cho người mua.

MUỐN CHO ĐIỆN SÁNG VỀ NHÀ RUỘT LỢN RUỘT GÀ PHẢI NÓI ĐẾN NƠI

#Ca dao phản ánh tình trạng kéo điện về nông thôn khá khó khăn của nhiều thôn, xóm, hoặc hộ gia đình: phải cầu cạnh, giết gà mổ lợn để thết đãi các cán bộ điện lực mới được việc.

NGƯỜI TA
QUAN HỌ BẮC NINH
EM ĐÂY
QUAN HỌ BẮC GIANG
NẾU CÁC ANH THÍCH
EM... PHANG LUÔN HAI BÀI

#Tục ngữ theo phong cách tấu hài, mang ý hài hước, chế giễu vui vẻ. Đây là phát ngôn của ca sĩ quan họ... Bắc Giang, tỉnh sát cạnh tỉnh Bắc Ninh, rất nhiệt tình hát quan họ phục vụ quan khách. Hát quan họ Bắc Ninh trong thời kỳ cuối bao cấp là hoạt động liên hoan văn nghệ khá phổ biến ở các cơ quan, đơn vị.

NHÀ MẶT PHÔ, BỒ LÂM TO

#Thành ngữ thời bao cấp, hiện vẫn còn thấy sử dụng, nói về ưu thế của những cậu ấm, cô chiêu sinh ra ở gia đình có ưu thế. Hoặc có nhà mặt phố buôn bán thuận lợi, hoặc có bố làm cán bộ cao cấp tạo điều kiện về công việc, học tập.

NHẤT CỰ LY NHỊ CƯƠNG ĐỘ

#Thành ngữ xuất xứ từ thời bao cấp, thường được dùng trong việc tán tỉnh yêu đương giữa nam và nữ.

PHẤT TÀU PHÌ XE TAM PHE TỨ HỎI

#Phân cấp thu nhập thời bao cấp. Tàu: chỉ thuyền
thủ tàu viễn dương, có điều kiện buôn xe máy,
tủ lạnh, đồ điện tử và nhiều hàng hóa khác về
nước. Xe: cánh lái xe đường dài, buôn bán hàng
hóa thời ngắn sông cấm chợ. Phe: mang sắc thái
coi thường, chỉ dân buôn nhỏ lẻ, mua đi bán lại
kiếm lời. Hỏi: chỉ tầng lớp cán bộ, viên chức.

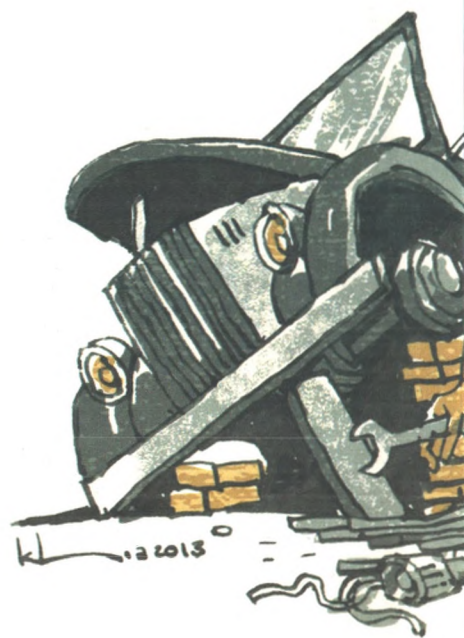
NHẤT Y NHỊ ĐƯỢC TẠM ĐƯỢC BÁCH KHOA SƯ PHẠM BỎ QUA NÔNG LÂM XẾP XÓ

#Tục ngữ thời bao cấp, khá phổ biến một thời, là bảng xếp hạng về độ "hot" của các trường đại học lúc bấy giờ mà học sinh sinh viên cũng như nhiều người trong xã hội ngầm công nhận.

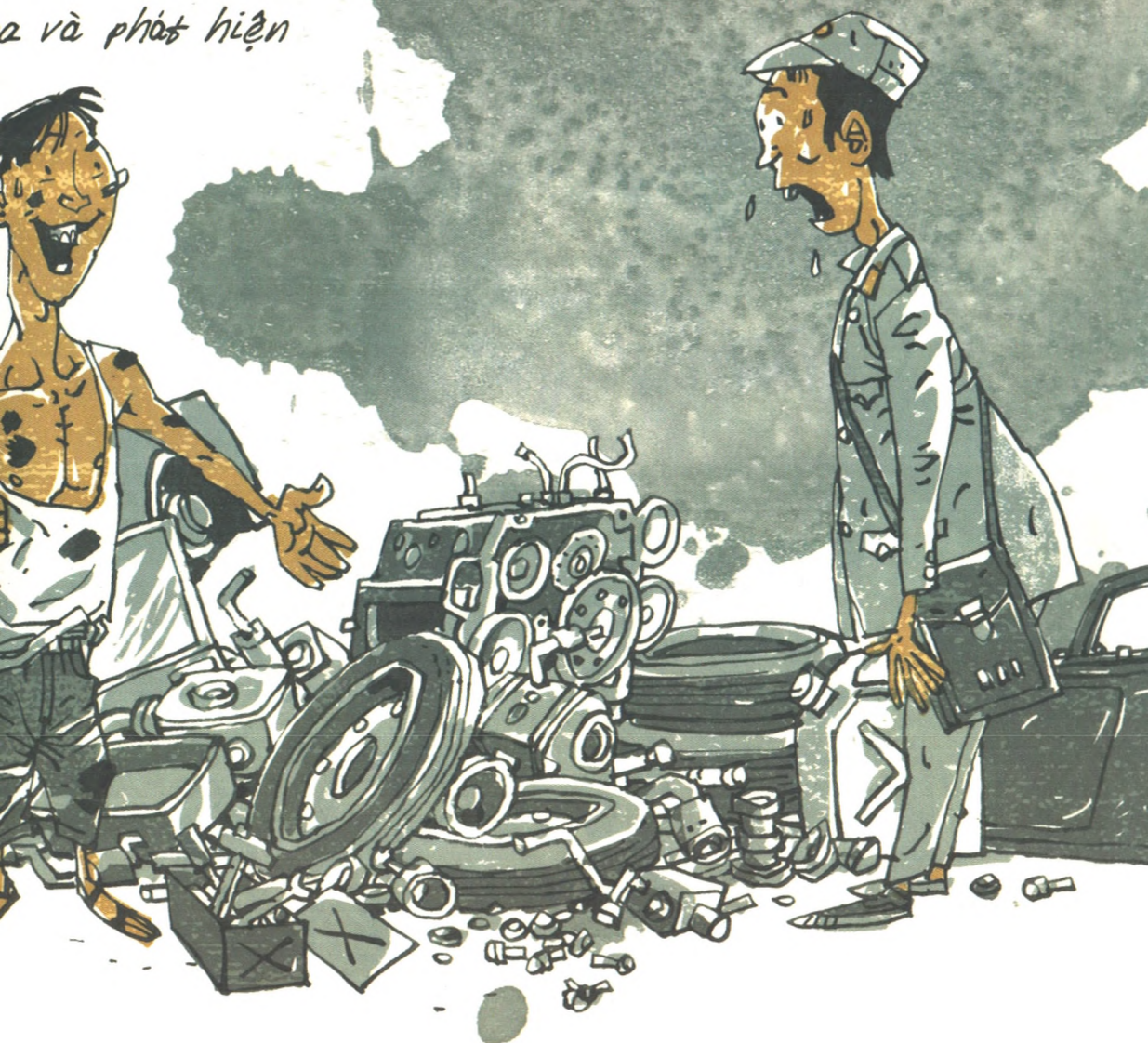

NHIỆT TÌNH + NGU DỐT
= PHẢI HOẠI

Báo cáo thủ trưởng
em đã tháo xe kiện
xe không chạy được
vì... hết xăng ạ!

ở đêm qua
và phát hiện

LÀM THÌ ĐỐI NÓI THÌ NO BÒ THÌ SƯỚNG BƯỚNG THÌ CHẾT

#Câu cửa miệng thời bao cấp, mô tả một thực tế ở một số cơ quan, đơn vị khi ấy. "Làm thì đối" ý nói người công nhân, xã viên làm lụng vất vả mà vẫn thiếu ăn. "Nói thì no" là chỉ cán bộ quản lý, làm việc gián tiếp. "Bò thì sướng" chỉ việc nhỉnh bọ, luồn cúi, qua hành động "bò", để câu lợi. "Bướng thì chết" chỉ người bặc trực, thẳng thắn, thì hay bị trù dập, hắt hủi.

Ở ĐÂY TAI VÁCH MẠCH RỪNG NHỮNG CHUYỆN CÔNG TÁC XIN ĐỪNG NƠI RA

#Có lẽ là ca dao từ trước cả thời kỳ bao cấp, căn dặn cán bộ nêu cao ý thức bảo mật trong công việc, vì đất nước vẫn trong tình trạng chiến tranh.

PHANH NÓN

#Thành ngữ nói về thực tế đi nhờ xe trên đường
cái rất phổ biến thời bao cấp. Các cô gái có
chiều dùng nón để vẫy rất hiệu nghiệm. Giờ nón
ra vẫy là cái xe tức khắc phanh khựng lại!

PHÍP THÌ ĐI KA-KI Ở LẠI

#Tục ngữ thời bao cấp, phản ánh tình trạng đi nhờ xe, khá phổ biến thời bấy giờ, và cánh lái xe, vốn là đàn ông, luôn thường ưu tiên nữ giới (mặc quần phíp), cho đi nhờ ngay, trong khi nam giới (mặc quần ka ki) thì rất khó đi nhờ xe.

PHONG LAN
PHONG CHỨC
PHONG BÌ

TRONG BA THỨ ẤY
THỨ GÌ QUÝ HƠN

PHONG LAN NGÃM MÃI CŨNG BUỒN

PHONG CHỨC LẠI PHẢI CƯỜI LUÔN VÀO RA...

1956

CHỈ CÒN CÁI PHONG THỦ BA MỜ RA THƠM PHỨC CẢ NHÀ CÙNG VUI

#Ca dao thời kỳ cuối bao cấp, tỏ thái độ coi trọng những thứ vật chất thiết thực trước mắt, như cái phong bì có thù lao bên trong. Đây có lẽ là bắt đầu của văn hóa phong bì, trở nên phổ biến sau này.

THƠM
THẬT!

PHỞ KHÔNG NGƯỜI LÁI

#Thành ngữ thời bao cấp. Liên tưởng từ Máy bay không người lái, chỉ loại phở rẻ tiền nhất, chỉ có bánh phở chan nước dùng, không có thịt, thức ăn của người cán bộ nghèo.

PNV6
2014

PHO? MẬU DỊCH

#Thành ngữ khá phổ biến, mang hàm ý đánh giá thấp các chương trình kịch nói trên tivi, cũng như món phở ở cửa hàng Mậu Dịch. Chán và nhạt nhẽo... ngang nhau.

KỊCH TRUYỀN HÌNH

PHỞ NGÓ

#Một câu cửa miệng khá phổ biến thời bao cấp nghèo túng. Dùng với ý hài hước. Ăn "phở ngó", tức là chỉ ngó vào hàng phở chứ không ăn thật. Đi "xe căng hải", tức là dùng hai căng để đi, chứ không đi xe thật.

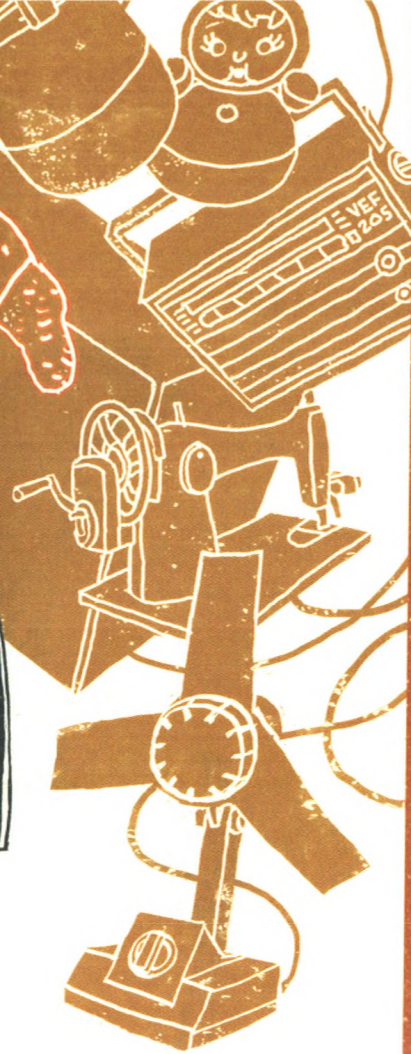

KL 12/2012

KL-021015

QUANH LƯNG THỊ THẬT MAY-SO ĐAU ĐỘI ÁP-SUẤT CHÂN ĐI BÀN LÀ

#Ca dao miêu tả chân dung một người đi xuất khẩu lao động nước ngoài, chủ yếu là ở Liên Xô cũ, hoặc các nước Đông Âu, với các hàng hóa mang về để bán kiếm lời. May-so (mail-lechort) là loại dây hợp kim xoắn, dùng để làm dây nung của bếp điện, bàn là, phục vụ đun nấu, là ủi. Áp-suất là nồi đun đặc biệt có nắp đậy kín tạo áp lực cao để ninh, hầm.

**QUÂN THÌ
QUÂN PHỊP...
XÌ-LỊP THÌ
XÌ-LỊP HOA...
BỘ CÙNG CHỆT
CHỮ NƠI CHI
CÁC CHỤ!**

#Câu nói vừa đặc chất địa phương vừa rất hài hước của cụ nông dân khu Bốn, tỏ thái độ thông cảm với anh bộ đội bị kỷ luật vì lỡ "lếng phếng" với gái làng. "Quần phíp", chính là quần may bằng vải phíp, là vải lấy từ bao bột mì hay đường viện trợ, nhuộm đen đi. Vải phíp mỏng, thua, khêu gọi, được một số phụ nữ thời bao cấp sử dụng.

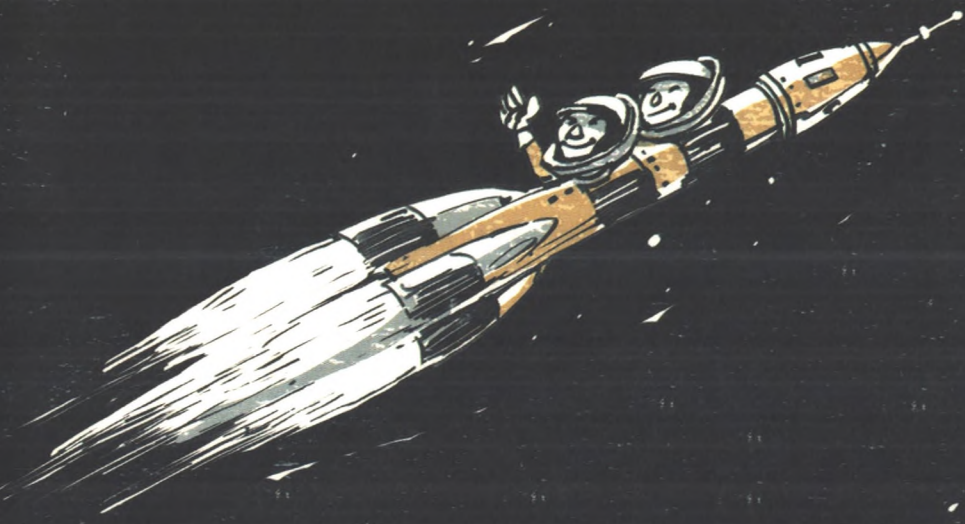

RÂU DÀI THÌ MẶC RÂU DÀI CÓ PHA-VƠ-RÍT CÓ ĐÀI ĐEO HÔNG

#Ca dao có ý hài hước thời bao cấp, ý nói miễn là có xe pha-vơ-rít (Favorite, xe đạp của Tiệp Khắc cũ) để đi, có đài đeo ngang hông để ở đâu cũng bật lên nghe được thời sự, thì kể cả có lớn tuổi, có già (râu dài) đi chăng nữa, thì vẫn là "soái ca" trong lòng chị em.

SAO KHÔNG XIN GẠO XIN MÌ BAY VÀO VŨ TRỤ LÀM GÌ HÀ ANH?

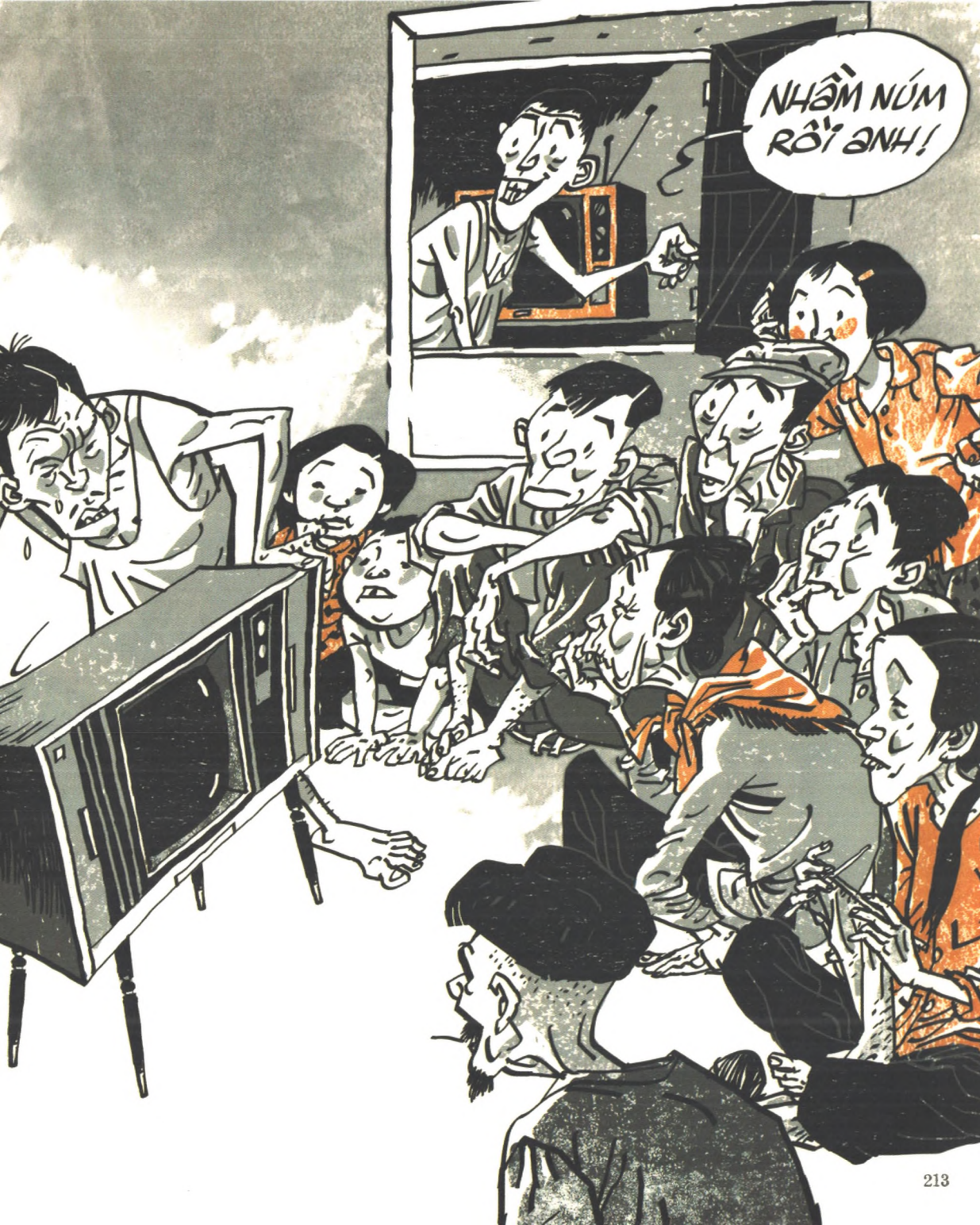
#Câu ca có nhiều
dị bản, có lẽ ra
đời khoảng sau năm
1980, mang cái nhìn
coi trọng những gì
thiết thực, thực tế
trước mắt hơn những
thứ to tát nhưng xa
vời.

**SƠ TÔI SƠ CHĂNG RA GI
VỢ THÌ ĐƠI CŨ, TI-VI ĐƠI ĐẦU
ĐƠI ĐẦU NÊN CHĂNG CÔ RÂU
XOA MÔNG, VÔ ĐÍT
MÀ MAU CHĂNG LÊN
TI-VI HANG XOM NHÀ BÊN
CHƯA SƠ TÔI NÚM
ĐÃ LÊN ẦM ẦM**

Kh... 02/01/15

#Ti vi đời đầu hình ảnh đen trắng, về sau xuất hiện ti vi màu, có "râu" (ăng-ten) chất lượng tốt hơn.
Núm: dùng để vận chuyển kênh, thời đó ti vi chưa có điều khiển từ xa.

NHẦM NÚM
RỒI ANH!

TÁM MƯƠI TƯƠI HƠN TÁM MỘT

#Câu đùa, hàm ý cái gì thuộc về
thời xưa, ngày xưa cũng tốt đẹp
hơn sau này.

TÁM
MỐT
TỐT
HƠN
TÁM
HAI

**THẮNG THẦN
THẬT THÀ
THƯỜNG
THUA THIẾT**

LÁCH LUÔN LƯƠN LEO LẠI LÊN LƯƠNG

#Tục ngữ thời kỳ bao cấp, phản ánh hiện tượng trù dập người lao động thẳng thắn dám góp ý phê bình, cũng như nạn bè phái, cánh hẩu, trong một số cơ quan, xí nghiệp quốc doanh. Mang hình thức như cặp câu đối, và lấy các vần "th", và "l".

THẦY GIÁO LƯƠNG BA ĐỒNG LÀM SAO SỐNG NƠI MÀ KHÔNG ĐI THƠ NHIỀU THẦY ĐI ĐẠP XÍCH LÔ LÀM SAO GÂY DỰNG CƠ ĐỒ HỌC SINH?

#Ca dao phản ánh một thời kỳ mà lương giáo viên rất thấp, "ba cọc ba đồng", không đủ sống, phải đi chạy chợ, làm thêm... để sống.

**THI ĐUA
TA QUYẾT
THI ĐUA!**

**THI ĐUA
TA QUYẾT
TIẾN LÊN
HÀNG ĐẦU!**

**HÀNG ĐẦU
RỒI TIẾN
ĐI ĐÂU?**

**ĐI ĐAU
KHÔNG BIẾT
HÀNG ĐAU
CƯ ĐI!**

#Đây là câu ca dao khá độc đáo, thú vị, với hàm ý phê phán một cách hài hước bệnh thành tích khá phổ biến ở các cơ quan, đoàn thể, nhà máy, xí nghiệp trong thời kỳ bao cấp.

THỦ KHO TO HƠN THỦ TRƯỞNG

#Thành ngữ từ thời bao cấp, phản ánh một thực tế phổ biến ở nhiều cơ quan, xí nghiệp nhà nước, khi mà ai cũng cảm thấy mình rất "to", trong cơ chế quan liêu, nhiều cửa, nhiều con dấu. Thủ trưởng đồng ý nhưng người giữ kho không nhất trí thì việc vẫn còn lâu mới được giải quyết.

THỨ BẢY MÁU CHẢY VỀ TÌM

#Thành ngữ có lẽ xuất phát từ các gia đình có vợ chồng thoát ly - thường là vợ ở quê, chồng đi công tác xa trên thành phố, thị xã, hoặc đóng quân trong doanh trại, đợi đến thứ Bảy mới được về thăm nhà. "Thứ Bảy máu chảy về tìm" cũng quen thuộc với đời sinh viên, học hành vất vả cả tuần, thứ Bảy mới có dịp hẹn hò gặp gỡ.

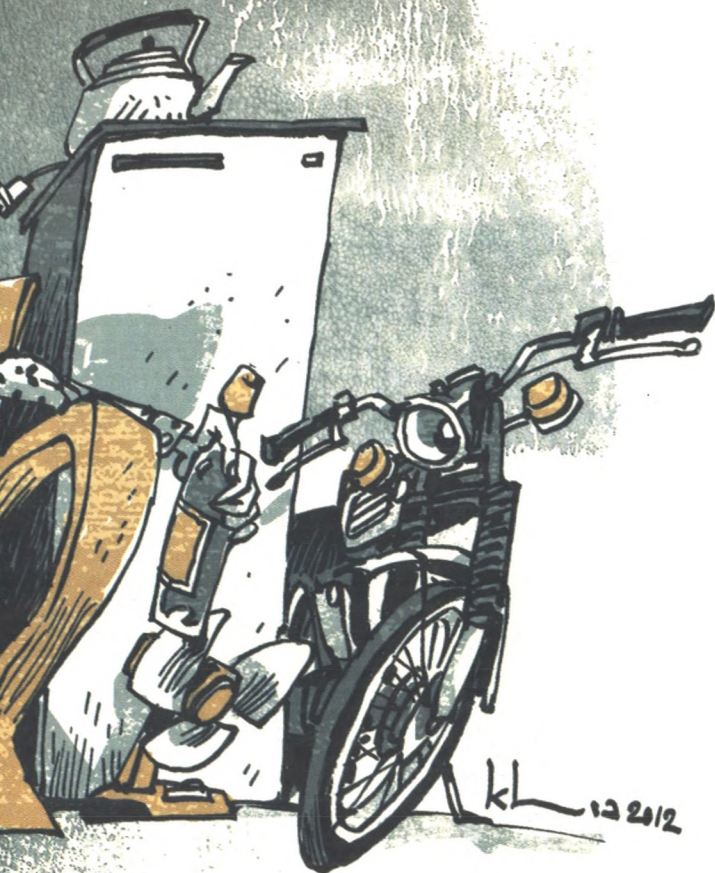
**TỈ VI
TỦ LẠNH
HON-ĐA**

**CỒ BA
THƯ ẤY
KHÂM NHÀ
NHƯ CHƠI**

#Ca dao vào khoảng những năm đầu 1980, khi ở một số thành phố thực hiện việc siết lại kỷ cương trong quản lý kinh tế, tiến hành thanh kiểm tra việc làm giàu bất minh của một số hộ gia đình. Tỉ vi, tủ lạnh, hon đa, trở thành những "dấu hiệu" đáng nghi nhất, trong việc làm giàu bất chính.

TI-VI, TỦ LẠNH, HON-ĐA

#Ca dao thời kỳ cuối
bao cấp, khi mà các
loại hàng hóa gia
dụng có giá trị cao
như tivi, tủ lạnh,
xe máy honda nhập
khẩu từ nước ngoài,
chủ yếu qua đường
biển, với các đội
tàu viên dương, đã
bắt đầu có mặt ở các
gia đình giàu có,
có điều kiện.

CÓ BA THƯ ẤY MỚI RA CON NGƯỜI

Tiền Lê Hơn Thẻ Thương Binh

#Có lẽ xuất phát từ các hàng dài người mua bia hơi, thứ thức uống quan trọng thời bao cấp và các dầu đèn thực phẩm khác. Thẻ thương binh (Giấy chứng nhận thương binh) được cấp cho thương binh để được ưu tiên mua trước. Tuy nhiên do hiếm tiền lẻ nên ai có tiền lẻ thì còn được ưu tiên mua trước cả thương binh, có tiền lẻ mới có tiền trả lại cho các khách hàng sau.

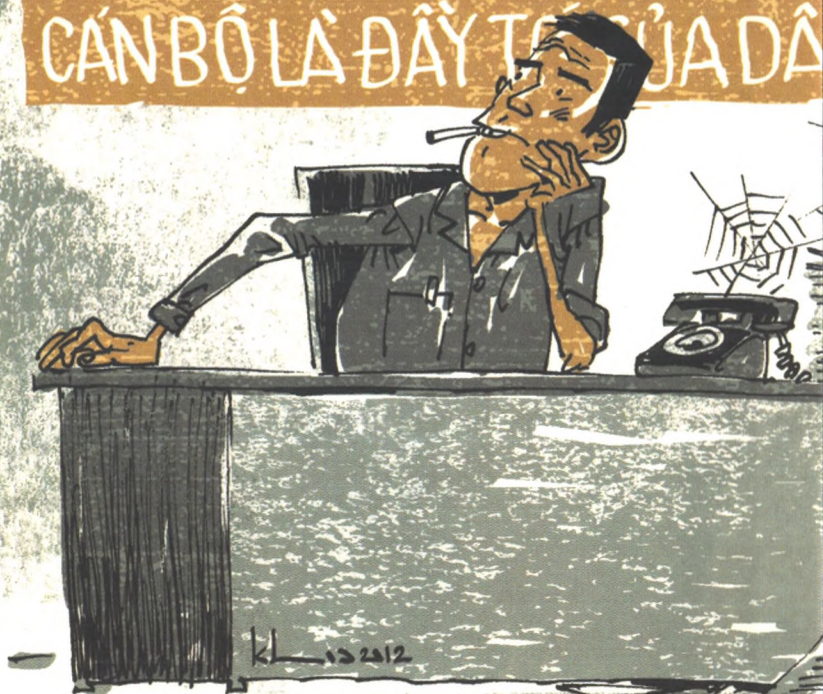

TIÊN ANH
RA BÊN
Ô TÔ
ĐÊM VỀ
EM KHỐC...
TÔ TÔ
CẢ ĐÊM

#Ca dao cổ ý làm theo phong cách Bút Tre thời bao cấp. Dùng từ một cách thô tục ("tô tô", là từ tượng thanh, gắn chặt với hành động đi tiểu) để gây cười.

CÁN BỘ LÀ ĐẦY TẾ CỦA DÂN

TÌNH HÌNH
LÀ RẤT TÌNH HÌNH
CHO NÊN TA PHẢI
ĐI TRÌNH CẤP TRÊN

CẤP TRÊN CƠ TÌNH HAY QUÊN CHO NÊN TA PHẢI NĂM THÊM TÌNH HÌNH

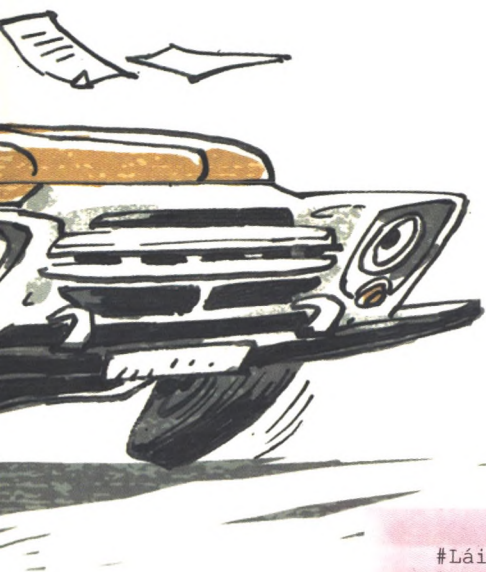

Ca dao xuất xứ từ thời bao cấp, lấy đi lấy lại theo hình thức thơ con cóc, có ý mô tả một cách hài hước cơ chế báo cáo, giám sát của thủ trưởng và nhân viên mẫn cán ở những cơ quan, xí nghiệp nhà nước.

KL 12 2012

TRAI TRƯỜNG LÁI GÁI TRƯỜNG Y

#Lái xe đi nhiều, từng trải, gái trường Y biết nhiều trong thời kỳ kiến thức và giáo dục giới tính còn chưa phổ cập. Ý muốn so sánh châm biếm một cặp dạn dĩ, gớm ghê.

TRÂU ĐEN ĂN CỎ TRÂU ĐỎ ĂN GÀ

#Thành ngữ đặc biệt phổ biến trong thời kỳ các hợp tác xã nông nghiệp với cơ chế công hữu tư liệu sản xuất. "Trâu đen" là con trâu thường, thì chỉ ăn cỏ, còn "trâu đỏ" là cái máy cày, máy bừa, thì lại ăn... gà. Ý nói thợ lái máy cày cũng tham ô, hách dịch. Để đón rước được họ về cày ruộng, người nông dân phải lo khoản đãi đồ ăn, thức uống rất tốn kém, mệt mỏi.

**VE VÊ VÊ VÊ
CÁI VÊ LƯƠNG THÁNG
HAI TRĂM NGÔI PHÁN
TRĂM TÁM NGÔI NGHE
TRANH ĐÀI TRANH XE
LÀ THĂNG TRĂM RƯỜI**

**TẤT TA TẤT TUỔI
LÀ LŨ TRĂM HAI
VỪA HẦU VỪA SAI
LÀ QUÂN CHÍN CHỤC
CỬA NHÀ LỤC ĐỤC
LÀ CÁNH SÁU MƯỜI**

**DỞ KHÓC DỞ CƯỜI
LÀ ANH BỐN CHỊCH
NỬA TA NỬA ĐỊCH
LÀ LỬ CON PHE
NÓI CHĂNG AI NGHE
LÀ ÔNG... NHÀ NƯỚC**

#Về rất cụ thể về hệ thống lương tháng theo ngạch bậc của cán bộ, công chức nhà nước. Cơ chế, chính sách lương thường đã thay đổi khá nhiều từ thời bao cấp, nên về lương tháng hiện chỉ còn rất ít người biết đến, và hiểu rõ một cách tường tận, cụ thể, ở cấp nào thì có mức lương bao nhiêu.

**XE KHÔNG PHANH
MỜI ANH ĐỨNG LẠI
KHÔNG ĐỨNG LẠI
LÀM HẠI NGƯỜI TA
MẤT TÍ DA
LÀ BA ĐỒNG SÁU
MẤT TÍ MÁU
LÀ SÁU ĐỒNG TƯ
MẤT TÍ GÂN
LÀ GÂN CHỤC BẠC**

#Đồng dao vui thời bao cấp của trẻ em. Khá phổ biến ở nông thôn. Mô tả tình trạng xe đạp, xe thô không phanh khá phổ biến lúc bấy giờ, mà người đi xe đạp thường dùng dép lốp đạp trực tiếp vào bánh xe để phanh, hay hãm tốc độ, rất dễ gây ra tai nạn khi đi đường, nhất là lúc xuống dốc.

CHUYỆN CỦA MỘT THỜI: CƯỚI MÀ THÂM THIA!

(thay Lời bạt)

Phó Giáo sư, Tiến sĩ PHẠM VĂN TÌNH

Tổng Thư ký Hội Ngôn ngữ học Việt Nam

Tôi đang cầm một cuốn sách trên tay. Tôi không biết nên gọi tên cuốn sách này thế nào cho thật chính xác. Chỉ biết rằng đó là một cuốn sách đặc biệt.

Đặc biệt vì, đây là một tập hợp những sáng tác dân gian, sưu tầm từ nhiều nguồn khác nhau, ghi lại dấu ấn của một thời. Thật khó xác định chính xác thời gian xuất hiện của những sáng tác này. Nhưng chắc chắn, khi đọc lên, độc giả sẽ khẳng định ngay, chúng ra đời trong một giai đoạn lịch sử đáng nhớ của đất nước ta: Thời kỳ bao cấp. Đó chính là giai đoạn đất nước ta còn chia cắt. Nhân dân, nhất là nhân dân miền Bắc đang tiến hành đồng thời hai nhiệm vụ chiến lược: Xây dựng chủ nghĩa xã hội và thực hiện cuộc kháng chiến chống Mỹ, giải phóng miền Nam. Khỏi phải nói dân tộc ta phải phấn đấu, hy sinh như thế nào và đã giành được chiến thắng vô cùng hiển hách, làm rạng danh sức sống, khí phách anh hùng của dân tộc Việt Nam trong thời đại mới.

Bên cạnh những sáng tác văn học, nghệ thuật chính thống (tiểu thuyết, truyện ngắn, thơ, nhạc, họa...) được lưu hành rộng rãi cũng còn những sáng tác dân gian, truyền miệng. Chúng hoàn toàn khuyết danh. Đó là những câu nói ngắn. Có khi chỉ là ngữ đoạn vài ba âm tiết (*phanh nón, phở ngó, canh toàn quốc...*). Có khi mang dáng dấp một câu thành ngữ hay tục ngữ (*chân ngoài dài hơn chân trong, ăn cơm trước kẻng, gái công trường giường bệnh viện...*). Có khi là một bài ca dao khá dài (tới 8 câu lục bát). Tất cả đọc lên nghe rất thú vị, vì nó dễ thuộc, dễ nhớ và điều quan trọng là nó phản ánh biết bao sự kiện, biết bao suy nghĩ, biết bao nỗi niềm của một thời đã qua.

Thời kỳ bao cấp, chế độ bao cấp, cơ chế kinh tế quan liêu bao cấp... là những khái niệm mà ai ai cũng biết (Gần đây còn có cả một

cuộc triển lãm khá quy mô nữa). Từ cuối những năm tám mươi của thế kỷ trước, đất nước ta bước sang thời kỳ đổi mới, chế độ quan liêu bao cấp đã không còn. Cũng cần phải nói rằng, cơ chế bao cấp là một yêu cầu cần thiết để Nhà nước duy trì các hoạt động sản xuất, chiến đấu, sinh hoạt... của nhân dân trong thời chiến. Nhưng cơ chế nào cũng vậy, thế nào cũng có mặt trái của nó. Cũng như xã hội nào cũng vậy, bên cạnh cái hay, cái tốt cũng còn có những cái chưa hay, cái đáng để chúng ta suy nghĩ và chiêm nghiệm.

Tôi từng là học sinh và cũng là người đã và đang đứng trên bục giảng. Tôi chợt hình dung, nhớ lại hình ảnh người thầy xưa trong câu ca dao này:

*Thầy giáo lĩnh lương ba đồng
Làm sao sống nổi mà không đi thỏ
Có thầy đi đập xích lô
Làm sao gây dựng cơ đồ học sinh?*

Hồi đó, người ta còn lưu hành một câu định nghĩa rất chân xác về đối tượng này: "Giáo viên là người thợ thủ công cá thể có nhiều nghề, trong đó có một nghề phụ duy nhất, đó là nghề dạy học".

Và cảnh khó khăn, đói kém là phổ biến với nhiều người dân:

*Ai sinh ra cái củ mì
Hỏi: Để làm gì? Đáp: Để mà ăn
Nước nhà còn mãi khó khăn
Dân mình tiếp tục phải ăn củ mì.*

Hình ảnh người cán bộ hồi đó thật tội nghiệp "Đi xe cổ vắn, mặc áo chuyên 'da', ăn uống qua loa, ấy là... cán bộ". Trong khi hết thầy mọi người đều vất vả, khó khăn, thì lại có một lớp người "có quyền, có chức" nổi máu cơ hội, trục lợi cho mình. Họ là những người có đặc quyền, đặc lợi. Chân dung của họ thật là nực cười, hài hước "bụng to trán hói, ăn nói ba hoa, đi xe Volga, ăn gà Tôn Đản" (Tôn Đản có của hàng bán hàng phân phối cho cán bộ cao cấp). Họ là những người trong số ít lợi dụng "đục nước béo cò":

*Mỗi người làm việc bằng hai
Để cho chủ nhiệm mua đài, mua xe
Mỗi người làm việc bằng ba
Để cho chủ nhiệm xây nhà, xây sân.*

Họ giàu có, phè phỡn trong khi nhân dân còn đói khổ, thất lung

buộc bụng "Bắt cời trần phải cời trần/ Cho may ô mới được phần may ô". Hình ảnh "đặt cục gạch" (lấy các viên gạch "xí chỗ" thay cho người xếp hàng thật quá ẩn tượng; và câu thành ngữ "mặt nghệt như mặt sỏ gạo" là câu nói phản ánh chân xác một thời bao cấp, khi cái sỏ gạo là "tài sản" sống còn đối với mọi gia đình cán bộ hay cư dân thành thị.

Ấy vậy mà, ngay ở tầng lớp các cán bộ cũng có nhiều người không hòa chung với dòng chảy xã hội, không "cùng xương thịt với nhân dân của tôi/ Cùng đổ mồ hôi, cùng sôi giọt máu" (Xuân Diệu). Đó là những người coi lợi ích vật chất là trên hết, "Miếng thịt nó bít cái mồm". Những người "Đầu đội chính sách, nách cắp chủ trương" ấy quan liêu, hạch sách, trù dập người khác "Thẳng thắn, thật thà thường thua thiệt/ Lọc lừa, luồn lẹo lại lên lương". Thời mà thuốc lá ngoại đang có giá thì "Sa Pa đúng xa mà nói" và "Sông Cầu còn lâu mới được" mà phải là "Ba sỏ năm vừa nằm vừa kỷ". Cán bộ cấp trên thì thế. Cán bộ cấp dưới cũng tác oai, tác quái như ai: "Trâu đen ăn cỏ, trâu đỏ (máy cày) ăn gà", hay "Muốn cho điện sáng về nhà/ Ruột lợn, ruột gà phải nổi đến nơi".

Cấp mắt hài hước dân gian đã không bỏ qua một tầng lớp được coi là "phó thường dân", đó là các sinh viên, học sinh. Họ là những "chủ nhân ông tương lai" nhưng quá tội nghiệp. Với cơm bo bo, chan "canh toàn quốc", họ đúng là "ăn như tu, ở như tù". Đến nỗi, một bài về đã khái quát hóa tiêu chuẩn "chọn người yêu" của các cô gái:

Một yêu anh có may ô

Hai yêu anh có cá khô ăn dần

Ba yêu rửa mặt bằng khăn

Bốn yêu có thuốc đánh răng cá tuần...

Tiêu chuẩn như vậy hồi đó quả là rất thực, không có gì là nói quá lên cả.

Tuy nhiên, âm hưởng của những sáng tác dân gian thời đại này không chỉ là phê phán. Đọc rất nhiều câu, ta không nhịn được cười bởi chất "uy-mua" (hài hước) của người đời. Đây là hình ảnh của các anh chàng cán bộ vào dịp cuối tuần "cất com, bom xe, nghe thời tiết, liếc đồng hồ, thỏ bao gạo, cạo bộ râu, xâu quai dép, tránh mặt sếp, tót lên yên, guồng như điên, về với vợ". Còn các cô nàng nhà ta cũng chẳng phải vừa. Họ cũng "mau tắm rửa, sửa lông mày, thay quần áo, báo thêm com, bom nước hoa, xoa thêm phấn, quần lại tóc, bóc coóc-xê, kê chân giường,...". Các chú lái xe chỉ thích các

em thanh nữ quần mỏng mà từ chối thẳng thừng mấy anh đàn ông cục mịch: "phíp (*quần phíp, loại quần phổ biến ngày xưa các cô hay mặc*) thì đi, ka-ki (*trang phục nam giới*) ở lại". Các bộ "quê choa" cũng có những câu rất hóm "Quần thì quần phíp, xì-líp thì xì-líp hoa, bộ cũng chết chứ nói chi các chú". Một câu nói đặc "chất" phương ngữ miền Trung Quảng Bình.

Cuốn sách này còn có một đặc biệt nữa là, các câu thành ngữ, tục ngữ, ca dao hay về dân gian kia đã được "tường minh hóa" bằng các bức tranh minh họa rất hài hước và sinh động. Dù đôi chỗ, các minh họa cũng chưa thật "đắt" nhưng kênh hình do các họa sĩ góp phần đã làm cho kênh chữ thêm dễ hiểu và tăng sức truyền cảm lên rất nhiều. Công sưu tập là phần quan trọng và công "họa tiết" cũng không nhỏ. Tất cả đã góp phần làm nên một tác phẩm thật độc đáo, mà khi đọc, ta thấy hiện lên một bức tranh gần gũi, thật khó quên. Khó quên vì cuốn sách gợi lại một thời để nhớ. Nó đem lại cho ta một cảm xúc đời thường, rất thực. Những câu nói, những "thông điệp" ngôn từ kèm tranh minh họa làm cho ta cười đấy, nhưng cười mà có khi ra nước mắt, vì cảm động và thấm thía khi chiêm nghiệm một hiện thực cuộc sống của đất nước còn chưa xa, vẫn còn nguyên giá trị cho đến hôm nay.

PHỤ LỤC TEM PHIEU

PHIEU LUONG THUC X

5-1985

200kg

HAI TRĂM KI LÔ GAM

BỘ TÀI CHÍNH

ĐƠN VỊ QUÂN ĐỘI (Kí tên, đóng dấu)	SỐ TÀI CHÍNH (Kí tên, đóng dấu)	CTY LUONG THUC Ủy nhiệm Cửa Hàng (Kí tên, đóng dấu)
---------------------------------------	------------------------------------	---

THUC PHAM KHAC

E $\frac{6}{1968}$ 4

NINH BINH

THIT

E $\frac{0 \text{ kg } 1}{6-1968}$ 3

NINH BINH

THIT

E $\frac{0 \text{ kg } 1}{6-1968}$ 2

NINH BINH

THIT

E $\frac{0 \text{ kg } 1}{6-1968}$ 1

NINH BINH

1982	1982	1982	1982	1982
1 HB 49	1 C. đổi 9	1 C. đổi 8	1 C. đổi 7	1 HB 42
1982	BÌA MUA HÀNG			1982
1 HB 48	QUÝ III — 1982			1 HB 41
1982	1 người A			1982
1 HB 47	HỌ TÊN.....			1 HB 40
1982	NƠI Ở.....			1982
1 HB 46	Cơ quan tiêu khu Ban V.T.T.N.D.S.			1 HB 39
1982	đóng dấu đóng dấu			1982
1 HB 45	đóng dấu			1 HB 38
1982	Mất không cấp lại			1982
1 HB 44	1982			1 HB 37
1982	1982	1982	1982	1982
1 HB 43	1 D.hỏa 9	1 D.hỏa 8	1 D.hỏa 7	1 HB 36

THUC PHAM KHAC

III $\frac{1}{1969}$ 4

BAC THAI

THIT

III $\frac{0 \text{ kg } 1}{1-1969}$ 3

BAC THAI

THIT

III $\frac{0 \text{ kg } 1}{1-1969}$ 2

BAC THAI

THIT

III $\frac{0 \text{ kg } 1}{1-1969}$ 1

BAC THAI

CỘNG HÒA XÃ HỘI CHỦ NGHĨA VIỆT NAM
ĐỘC LẬP - TỰ DO - HẠNH PHÚC

PHIẾU MUA CHẤT ĐỐT
CỦA NHÂN DÂN NĂM 1989
QUÝ III

HỌ TÊN: _____
ĐỊA CHỈ: _____
DẤU _____ DẤU C.Q.X.N _____
PHÒNG TÍN _____ HOẶC PHƯỜNG XÃ _____

HÀ NỘI
24 1989 **N1**
CHẤT ĐỐTND

HÀ NỘI
23 1989 **N1**
CHẤT ĐỐTND

HÀ NỘI
22 1989 **N1**
CHẤT ĐỐTND

HÀ NỘI
21 1989 **N1**
CHẤT ĐỐTND

HÀ NỘI
17 1989 **N1**
CHẤT ĐỐTND

HÀ NỘI
18 1989 **N1**
CHẤT ĐỐTND

HÀ NỘI
19 1989 **N1**
CHẤT ĐỐTND

HÀ NỘI
20 1989 **N1**
CHẤT ĐỐTND

MẤT PHIẾU KHÔNG CẤP LẠI

HÀ BẮC 5.1985 **TR6**
HÀ BẮC 5.1985 **TR5**
HÀ BẮC 5.1985 **TR4**

PHIẾU MUA HÀNG
Tháng 5.1985 LOẠI **TR**

Họ tên: _____
Nơi ở: _____
(Mất phiếu không cấp lại)

HÀ BẮC 5.1985 **TR1**
HÀ BẮC 5.1985 **TR2**
HÀ BẮC 5.1985 **TR3**

HÀ BẮC 1985 **10cm** **VẢI B**
HÀ BẮC 1985 **10cm** **VẢI B**
HÀ BẮC 1985 **30cm** **VẢI B**
HÀ BẮC 1985 **20cm** **VẢI B**

PHIẾU VẢI 1985
LOẠI: B 2 MÉT

Họ và tên: _____
Địa chỉ: _____
(Mất phiếu không cấp lại)

HÀ BẮC 1985 **50cm** **VẢI B**
HÀ BẮC 1985 **E** **VẢI B**

HÀ BẮC 1985 **N** **VẢI B**
HÀ BẮC 1985 **40cm** **VẢI B**
HÀ BẮC 1985 **10cm** **VẢI B**
HÀ BẮC 1985 **30cm** **VẢI B**

HÀ NỘI 1987 **67**
HÀ NỘI 1987 **66**

PHIẾU MUA HÀNG
CỦA CHVC QUÝ III 1987
LOẠI **M**

Họ tên: _____
C.Q.X.N (Đóng dấu)

MỤC LỤC

Ôn cổ tri tân

Gs. Nguyễn Minh Thuyết

Ai ơi đừng lấy pháo binh...	8	Chuột chạy cùng sào...	72
Ai sinh ra cái củ mì...	10	Chuyên xay bột trẻ em	74
Ai lên vũ trụ thì lên ...	12	Chưa ăn chưa biết cu đơ...	76
Ai về công tác tỉnh ta ...	14	Có con mà gà chồng gần...	78
Ăn cơm trước keng	16	Có vợ mà cho đi Tây...	80
Ăn như tu, ở như tù...	18	Con ruồi là giống hiểm nguy...	82
Ăn đại táo, ở đại gia...	20	Công nhân vợ ốm, con côi...	84
Ba số năm vừa nằm vừa ký	22	Cứng như mọ nang...	86
Du Lịch nhích lại gần hơn	24	Dù cho bão táp mưa sa...	88
Sapa đứng xa mà nhìn	25	Đặt cục gạch	90
Sông Cầu là đầu câu chuyện	26	Đấu tranh, tránh đấu	92
Sông Cầu nói đầu bỏ đây	28	Đầu đội áp suất chân đi bàn là...	94
Samit nói ít hiểu nhiều	30	Đầu đội chính sách...	96
Bà Ba béo bán bánh bèo...	32	Đầu đường đại tá vá xe...	98
Bách khoa có cái cổng cong...	34	Đẹp trai đi bộ...	106
Ban ngày cả nhà lo việc nước...	36	Đẹp trai thì mặc đẹp trai...	110
Bào nằng mà trời lại mưa...	38	Đi nhẹ nói khẽ cười duyên	112
Bắt còi trần phải còi trần...	40	Đi xe cổ vẫn...	114
Bích kê gỏi móng	42	Gái Bách khoa, ma Văn Điển	116
Bỏ lái xe lu, mẹ duy tu...	44	Gái công trường, giường bệnh viện	118
Bộ xuống thì bộ rất thương...	46	Gần mực thì đen...	120
Bộ xuống thì sờ mỗ trâu...	48	Ghê thì ít...	122
Bù da vào xương	50	Giặt là nhuộm	124
Bụng to trán hói...	52	Giấy bạc nào phải...	126
Cá không ăn muối cá ươn...	54	Hết sảy con bà Bảy	128
Cá trôi, cá chép mắc câu...	56	Hoan hô các cụ...	130
Cắt com, bơm xe...	58	Hút điều thuốc lão...	134
Cân đong đo đếm đủ đầy...	60	Khỏe chú, vẫn tên cũ chú hả?	136
Con cháu các cụ	62	Làm chủ không đủ...	138
Chân ngoài dài hơn chân trong	64	Làm trai cho đáng...	140
Chính sách em học đã thông...	66	Lầy chồng công tác...	142
Cho ngày nay, cho ngày mai...	68	Lộn cổ tăng hai	144
Chồng già thì mặc chồng già...	70	Lương chồng, lương vợ...	146
		Mau tắm rửa, sửa lông mày...	148
		Mất thú Hai, tai thú Bảy	150
		Mặt nghệt như mặt sỏ gạo	152

Mì chính cánh	154	Ti vi, tủ lạnh, hon-đa	
Miếng thịt nó bịt cái mồm	156	Có ba thứ ấy khám nhà nhu chơi	228
Một ly nhâm nhi...	158	Ti vi, tủ lạnh, hon-đa	
Một người làm việc...	160	Có ba thứ ấy mới ra con người	230
Một tấn chất xám...	162	Tiền lẻ hơn thê thương binh	232
Một trăm lời nói...	164	Tiền anh ra bên ô tô...	234
Một yêu anh có may ô...	166	Tình hình là rất tình hình...	236
Một yêu anh có Sen-kô...	168	Trai trường lái, gái trường y	238
Mua nhu cướp, bán nhu cho	170	Trâu đen ăn cỏ...	240
Muốn cho điện sáng về nhà...	172	Ve ve ve ve...	242
Người ta quan họ...	174	Xe không phanh mời anh đứng lại...	244
Nhà mặt phố, bỏ làm to	176		
Nhất cụ ly, nhì cường độ	178	Chuyện của một thời	
Nhất tàu nhì xe...	180	Pgs Ts Phạm Văn Tình	246
Nhất y nhì được...	182		
Nhiệt tình + ngu dốt...	184	Phụ lục tem phiếu	250
Làm thì đối, nói thì no...	186		
Ở đây tai vách mạch rừng...	188		
Phanh nón	190		
Phíp thì đi, ka-ki ở lại	192		
Phong lan, phong chúc...	194		
Phở không người lái	198		
Phở mậu dịch...	200		
Phở ngó	202		
Quanh lung thì thất...	204		
Quần thì quần phịp...	206		
Râu dài thì mặc râu dài...	208		
Sao không xin gạo...	210		
Số tôi số chẳng ra gì...	212		
Tám mươi tuổi hơn...	214		
Thắng thần thật thà...	216		
Thầy giáo linh lương...	220		
Thi đua ta quyết...	222		
Thủ kho to hơn thủ trưởng	224		
Thủ Báy máu chảy về tim	226		

